

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for barnevern og sosialt arbeid

Fenomenologisk empati i barnevernsinstitusjoner

En kvalitativ intervjuundersøkelse med miljøterapeuter i
barnevernsinstitusjoner med Omsorgs og endringsmodellen
som fagmodell

Eirik Mikkelsen

Masteroppgave i barnevern, BVE-3940, 14. mai 2024

Forord

Denne masteroppgaven i barnevern er en del av masterutdanningen i barnevern ved UiT, Norges Arktiske universitet i Harstad.

Dette er første gang jeg tar en mastergrad, og jeg har lært mye og ville gjort en god del annerledes hvis jeg skulle gjort det igjen. Først og fremst ville jeg ha hørt mer etter når jeg fikk gode råd underveis.

Jeg vil takke min veileder Turi for stødig og god hjelp underveid. Takk til de fantastiske kvinnene på min kollokviegruppe, og takk til min tålmodige og gravide samboer, som har gitt meg mye omsorg i en livssituasjon hvor det vel strengt tatt burde være motsatt. Denne studien er kvalitativ og skal derfor helst ikke inneholde for mye kvantitative data. Jeg våger meg likevel ut med denne: 100 % av menneskene på min takkeliste er kvinner.

Harstad, 14.mai 2024
Eirik Mikkelsen

Sammendrag

Denne studien er en kvalitativ undersøkelse som har forsøkt å finne ut hvordan miljøterapeuter ved barnevernsinstitusjoner som har Omsorgs- og endringsmodellen som fagmodell, anvender prinsippet om fenomenologisk empati. Var de prinsippet bevisst? Ble det brukt som beskrevet i modellen?

Undersøkelsen ble gjort gjennom å intervju miljøterapeuter som jobber fulltid med nær kontakt med ungdommer og som har kjennskap til og erfaring med bruk av OEM. Intervjuene ble gjort individuelt og semistrukturert. Informantenes erfaringer og historier resulterte i to kategorier med fire underkategorier:

- Fenomenologisk empati
 - Bevissthet om fenomenologisk empati
 - Ikke-dømmende holdning
 - Dialektisk tenkning
 - Validering
- Forutinntatthet
 - Antakelser
 - Bekreftelsestendens
 - Sjekk fakta
 - Biososial teori

Studien vurderer at miljøterapeuter anvender prinsippet i henhold til modellen og har økt bevissthet om ikke-dømmende holdning. Informantene erfarer at de praktiserer dialektisk tenkning, og at validering styrker terapeutisk allianse og selv-validering. Videre erfarer informantene at egne antakelser kan komme i veien hvis man ikke sjekker fakta i situasjoner.

Abstract

This study is a qualitative investigation that has attempted to find out how milieu therapists at child welfare institutions that have the Care and Development Model as their professional model apply the principle of phenomenological empathy. Were they aware of the principle? Was it used as described in the model?

The survey was conducted by interviewing environmental therapists who work full-time in close contact with young people and who have knowledge and experience of using OEM. The interviews were done individually and semi-structured. The informants' experiences and stories resulted in two categories with four subcategories:

- Phenomenological empathy
 - o Awareness of phenomenological empathy
 - o Non-judgmental attitude
 - o Dialectical thinking
 - o Validation
- Bias
 - o Assumptions
 - o Confirmation tendency
 - o Check the facts
 - o Biosocial theory

The study assesses that environmental therapists apply the principle according to the model and have increased awareness of a non-judgmental stance. The informants experience that they practice dialectical thinking, and that validation strengthens the therapeutic alliance and self-validation. Furthermore, the informants experience that their own assumptions can get in the way if they do not check the facts in situations.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bufetat sitt samfunnsoppdrag.....	2
1.2	Formål og problemstilling.....	2
1.3	Begrepsavklaringer i forskningsprosjektet.....	3
1.4	Oppbygning av studien.....	4
1.5	Avgrensninger.....	4
2	Kunnskapsstatus.....	5
3	Teoretisk bakgrunn for Omsorgs og endringsmodellen.....	6
3.1	Dialektisk atferdsterapi.....	6
3.2	Omsorgs- og endringsmodellen.....	7
3.3	Dialektisk tenkning.....	8
3.4	Validering.....	9
3.4.1	Å forbedre den terapeutiske alliansen.....	10
3.4.2	Å modellere og styrke selv-validering.....	10
3.5	Ferdigheter.....	11
3.6	DBT-A.....	11
3.7	Biososial teori.....	12
3.8	Antakelser om pasienter med emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse og terapi	12
4	Teoretisk bakgrunn for konsultasjonsteam.....	13
4.1	Konsultasjonsteam.....	14
4.2	Konsultasjonsavtalen i DBT.....	15
4.2.1	Konsultasjonsavtalens seks avtalepunkter.....	16
5	Teoretisk bakgrunn for fenomenologisk empati.....	17
5.1	Enigheten om fenomenologisk empati.....	18

5.2	Sjekk fakta.....	18
5.2.1	Stegene i ferdigheten <i>sjekk fakta</i>	19
5.3	Bekreftelsestendens	20
5.4	Ikke-dømmende holdning	20
6	Metode.....	21
6.1	Vitenskapelig forankring.....	21
6.1.1	Ontologi og epistemologi	21
6.1.2	Fenomenologi.....	23
6.1.3	Hermeneutikk	25
6.1.4	Konstruktivisme	26
6.2	Kvalitativ metode	26
6.3	Forskningsprosessen.....	27
6.3.1	Utvalg av informanter	29
6.3.2	Semistrukturerte intervju.....	30
6.3.3	Utarbeiding av intervjuguide.....	30
6.3.4	Gjennomføring av semistrukturert intervju.....	31
6.3.5	Transkribering	32
6.3.6	Analyseprosessen	32
6.4	Datamaterialets kvalitet.....	35
6.4.1	Forforståelse	36
6.4.2	Validitet	36
6.4.3	Reliabilitet	37
6.4.4	Overførbarhet	38
6.4.5	Forskningsetiske betraktninger	39
7	Presentasjon av resultater	40
7.1	Presentasjon av studiens informanter	40
7.2	Kategorisering av resultater	41

7.3	Fenomenologisk empati	42
7.3.1	Bevissthet om fenomenologisk empati	42
7.3.2	Ikke-dømmende holdning	44
7.3.3	Dialektisk tenkning	45
7.3.4	Validering.....	46
7.4	Forutinntatthet	47
7.4.1	Antakelser.....	47
7.4.2	Bekreftelsestendens	49
7.4.3	Sjekk fakta.....	50
7.4.4	Biososial teori.....	52
8	Diskusjon.....	53
8.1	Fenomenologisk empati	53
8.1.1	Bevissthet om fenomenologisk empati øker bruken av det.....	53
8.1.2	Prinsippet om ikke-dømmende holdning blir brukt i institusjonene	54
8.1.3	Terapeutene praktiserer dialektisk tenkning	55
8.1.4	Å bli validert styrker selv-validering og terapeutisk allianse.....	56
8.2	Forutinntatthet	57
8.2.1	Egne antakelser kan komme i veien.....	57
8.2.2	Vær observant på egen bekreftelsestendens.....	58
8.2.3	Sjekk fakta i stedet for å stole på fortolkninger	59
8.2.4	En forståelse av biososial teori hjelper mot dømmende holdninger	60
9	Avslutning	61
9.1	Konklusjon	63
9.2	Implikasjoner for videre forskning.....	64
	Referanseliste	65
	Vedlegg	67
	Vedlegg:	67

Tabelliste

Tabell 1 – Studiens informanter	41
Tabell 2 - Hovedtema og underkategorier.....	42

1 Innledning

Hvorfor får enkelte miljøterapeuter tilsynelatende alltid en god relasjon til ungdommene, mens andre miljøterapeuter, som framstår som like dedikerte og glad i ungdommene, sjeldent får det til? Etter å ha jobbet i 10 år i barnevernsinstitusjoner, var dette et spørsmål som ofte dukket opp, men som forble ubesvart.

Så, i 2015, ble et pilotprosjekt satt i gang i Bufetat Region Nord. Miljøterapeuter og institusjonsledere fikk opplæring over ti dager i en fagmodell, basert på dialektisk atferdsterapi, som senere kom til å få navnet Omsorgs- og endringsmodellen, her etter omtalt som OEM. Under opplæringen fikk de ansatte fra pilotinstitusjonene opplæring i begreper som validering, dialektikk og ikke-dømmende holdninger, eller fenomenologisk empati. Vi ble satt i en kollega-støttet veiledningsmodell kalt konsultasjonsteam hvor vi hadde klare regler for hvordan vi skulle kommunisere med hverandre og hvordan vi skulle omtale ungdommer og andre. Etter å ha praktisert noen måneder i etterkant av opplæringen var det flere av oss som opplevde å sitte igjen med en hypotese: De miljøterapeutene som ofte fikk god relasjon til ungdommene, var også tilsynelatende lite dømmende ovenfor ungdommene.

Så begynte et annet fenomen å oppstå. Miljøterapeuter som tidligere ofte kunne komme med dømmende kommentarer om andre, begynte å starte setningene med ord som ... «det er ikke for å være dømmende, men ...» eller advare sine kollegaer på forhånd med å uttale at «nå kommer det noe dømmende ...». Eller i etterkant av en dømmende kommentar, kunne de arrestere seg selv med å si eksempelvis «nå var jeg kanskje litt dømmende». Mine kollegaer på institusjonen der jeg jobbet og jeg gikk fra å nesten ikke ha søkelys på dette i det hele tatt, til å ofte snakke om dømmende språk, både hos oss selv og hos andre.

Jeg ønsker å finne ut hvordan denne bevisstheten rundt fenomenologisk empati har påvirket de menneskene som jobber i institusjoner som har OEM som fagmodell. Hvordan anvender de denne nye bevisstheten? Blir den anvendt som beskrevet av fagmodellen? Har de opplevd det samme som jeg og mine kollegaer gjorde? Har det påvirket miljøterapeutene i deres private liv? Fenomenologisk empati er også et eget avtalepunkt i konsultasjonsavtalen som er

en liste med enigheter som medlemmene blir enge om å forsøke å følge. En sekundær problemstilling jeg hadde var om konsultasjonsteamene ved OEM-institusjoner oppfylte de funksjonene som var tenkt oppfylt i utgangspunktet.

Utbredelsen av OEM som fagmodell i barnevernsinstitusjoner har pågått siden oppstarten for snart ti år siden, og ved begynnelsen av 2023 var nesten 30% av de statlige institusjonsplassene til Bufetat ved en OEM-institusjon (NOU 2023:24 s. 232). I følge Bufdirs langtidsplan for forskning og evaluering, 2023 – 2026, skal tiltak som prøves ut i Bufetat og som vurderes oppskalert til nasjonalt nivå, som hovedregel evalueres før beslutninger om oppskalering treffes (Bufdir, 2023, s. 12). Jeg vet at det kommer mer forskning om OEM i tiden som kommer, og mitt håp er at denne studien kan være mitt bidrag i evalueringen, ved å beskrive hvordan deler av modellen praktiseres ute i institusjonene.

1.1 Bufetat sitt samfunnsoppdrag

Staten og Bufetat har en plikt til å tilby opphold på barnevernsinstitusjoner når kommunene ber om det. Dette er snakk om en relativt liten gruppe med barn og i utgangen av 2022 bodde til sammen 940 barn på en barnevernsinstitusjon (NOU 2023:24: s. 6). En av utvalgets vurderinger i NOU 2023:24 var at Norge fortsatt har et behov for barnevernsinstitusjoner fordi enkelte av barna har behov for spesialisert hjelp som dem ikke nødvendigvis kan motta i for eksempel en fosterfamilie eller i eget nettverk. Utvalget foreslår at barnevernsinstitusjonenes formål fremover skal være å gi barna omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse, med utgangspunkt i det enkelte barns behov og ressurser (NOU 2023:24: s.8).

1.2 Formål og problemstilling

Formålet med denne undersøkelsen var å finne ny kunnskap om hvordan miljøterapeuter anvendte prinsippet om fenomenologisk empati i møte med institusjonens brukere og kollegaer, ved å undersøke deres erfaringer med anvendelse av prinsippet om fenomenologisk empati.

Følgende problemstilling var satt for undersøkelsen: *Hvordan anvender miljøterapeuter i OEM-institusjoner prinsippet om fenomenologisk empati i møte med institusjonens brukere og kollegaer?*

Hovedformål med undersøkelsens kvalitative analyse av intervjuene var å få frem fortellinger og beskrivelser fra miljøterapeuter som anvender fenomenologisk empati for å belyse hvordan dette forekommer i praksis og om det er gjort med fidelitet til fagmodellen. Sentrale spørsmål som var ønsket besvart i studien var:

- Hvordan har fenomenologisk empati påvirket samhandling mellom terapeuter og ungdom?
- Hvordan har fenomenologisk empati påvirket samhandling mellom kollegaer og i terapeuters private liv?
- Blir fenomenologisk empati anvendt som beskrevet i fagmodellen?
- Ivaretar konsultasjonsteamet i OEM formålene for konsultasjonsteam som de var tenkt? (Linehan, 1993, s. 117). Formålene er beskrevet i kapittel 4.2:

Konsultasjonsavtalen i DBT.

1.3 Begrepsavklaringer i forskningsprosjektet

Studien inneholder en del ord og begreper som er godt kjente for ansatte i OEM-institusjoner og administrasjoner, men kanskje ikke like godt kjent utenfor denne settingen. I stedet for å gjøre avklaringer rundt sentrale begreper her, vil det i stedet bli gjort avklaringer rundt viktige ord og begreper underveis i teksten. Dette er valgt for å unngå en unødvendig oppstyking av informasjonen slik at leseren ikke trenger å måtte trenge å hoppe tilbake til første kapittel de ganger det blir referert til ukjente begreper.

Ett par begreper kan likevel være ryddig å nevne innledningsvis. Det første er begrepet *invaliderende*. Dette begrepet er en oversettelse av det engelske uttrykket *invalidating* og er ikke korrekt ifølge ordlisten for norsk bokmål. Like fullt er det den oversettelsen som brukes i tilgjengelige norske kilder. Begreper som invalid og ikke-validerende ligner på *invaliderende* men betyr ikke det samme. Derfor vil denne oversettelsen av begrepet bli brukt også senere i studien.

Det andre begrepet er *fidelitet*. Til tross for at begrepet blir brukt i forbindelse med å vurdere troskap mot ulike fagmodeller, ble ikke funnet noen definisjon på dette begrepet i verken

tilgjengelig faglitteratur via munin og oria, eller i søk på nettet. Det nærmeste en definisjon som ble funnet var på NAOB, det Norske Akademis ordbok, som definerte fidelitet som *gemyttlighet* eller *nøyaktighet (i gjengivelsen, kopieringen av noe)*. I denne studien vil begrepet fidelitet bli brukt som et mål på troskap mot å følge DBT og OEM som fagmodeller.

1.4 Oppbygning av studien

Studiens oppbygning består av ni kapitler som her vil bli presentert kort. Temaet for studien hvordan miljøterapeuter anvender fenomenologisk empati i barnevernsinstitusjoner.

Første kapittel inneholder en innledning og beskriver studiens problemstilling og avgrensninger. Det andre kapitlet tar for seg kunnskapsstatus og i det tredje kapitlet omhandler teoretisk bakgrunn for OEM, samt noen nøkkelbegreper derfra som er med å belyse problemstillingen. I det fjerde kapitlet vil teoretisk bakgrunn for konsultasjonsteam og konsultasjonsavtalen bli presentert og i det femte følger en beskrivelse av fenomenologisk empati. Så følger metodekapitlet i kapittel seks før resultatene av studien blir presentert i kapittel 7. Diskusjonen følger der etter i kapittel 8 før det blir presentert en avslutning i kapittel ni.

1.5 Avgrensninger

Denne studiens tema er avgrenset til å handle om bruk av fenomenologisk empati blant miljøterapeuter i barnevernsinstitusjoner som drifter etter OEM. Med andre ord er ikke studiens tema OEM generelt, eller bruk av konsultasjonsteam, selv om fenomenologisk empati er et avtalepunkt i konsultasjonsavtalen (se kapittel 4.2: *Konsultasjonsavtalen i DBT*).

Informantene i studien er alle miljøterapeuter som jobber direkte opp mot ungdom på deres respektive institusjoner. Det ble vurdert å også intervju ledere og fagledere på institusjonen, men fordi jeg har valgt *grounded theory* som metode, som har som blant annet har som overordnet mål å finne teorier og idéer som skal være forståelig og anvendbart for utøvere av praksis, ble det landet på at informantene skulle være miljøterapeuter som ofte samhandler med institusjonens brukere og sine kollegaer (Denscombe, 2021, s 156).

Alle data som er innsamlet er kommet som et resultat av selvrapporteringer gjort i en intervjusetting. Alternativt kunne man forsøkt å besvare studiens problemstilling gjennom eksempelvis direkte observasjon eller fra videoopptak av informantene. Det er to hovedårsaker til at selvrapportering ble valgt i stedet. Den første årsaken er at det ble vurdert at selvrapportering gjennom semistrukturerte intervju var best egnet til å lokke fram uttalelser fra informantene som i seg selv kunne være bevis for bruk av fenomenologisk empati. Målet var å gjennom tematisk analyse sammenligne de ulike informantenes uttalelser for så å finne mønster som igjen kunne gi grobunn for ny kunnskap. Dette ble også vurdert til å bedre være i samsvar med *grounded theory* (Denscombe, 2021, s 163). Videre ble det vurdert at ved direkte observasjon eller opptak på video, var det fare for at informantene kunne komme til å agere ulikt enn hva de ville ha gjort vanligvis fordi observatøren måtte ha vært til stedet. Den andre årsaken var en rent praktisk karakter: Både direkte observasjon og videoopptak hadde krevd at observasjoner og opptak ble gjort i institusjonssettingen i samhandling med institusjonens brukere. Dette hadde krevd et informert samtykke fra institusjonens beboere, noe som kan være utfordrende å innhente. I tillegg ble det vurdert at det var mindre sjanse for at noen av informantene trakk sitt samtykke dersom alle informantene var voksne med tilsynelatende samtykkekompetanse.

Alle studiens teoretiske redegjørelser er basert på hoved- og undertema som frem etter analyse av datamaterialet fra intervjuene. Det vil ikke bli redegjort for kvantitativ forskning i denne studien fordi en kvalitativ forskningsmetode er valgt.

2 Kunnskapsstatus

Omsorgs- og endringsmodellen (her etter omtalt som OEM) ble implementert i Norge i 2015 (se 3.2: Omsorgs- og endringsmodellen). På grunn av at OEM er relativt nytt, finnes det per nå lite kunnskap om dette. Søk i Oria og Munin gir kun ett resultat. Dette er Espenes, et al, som har skrevet en artikkel om implementering av OEM som det refereres til senere.

Et søk i Oria og Munin på konsultasjonsteam gir treff på ulike former for konsultasjon til klient, som for eksempel på barnehuset og i barnevernet i region vest. Det er imidlertid ingen treff på konsultasjonsteam i OEM-sammenheng.

Et søk i Oria og Munin på fenomenologisk empati resulterte i kun ett treff til en artikkel som omtaler ulike former for empati. Denne artikkelen vil bli referert til i *kapittel 5: Teoretisk bakgrunn for fenomenologisk empati*.

Det finnes forskning på ulike former for kollega-støttet veiledning, men ettersom denne studien i hovedsak skal omhandle bruk av fenomenologisk empati er dette valgt bort.

3 Teoretisk bakgrunn for Omsorgs og endringsmodellen

I dette kapitlet presenteres kortfattet en teoretisk og historisk bakgrunn for OEM. Flere av begrepene er sentrale for å besvare studiens problemstilling.

3.1 Dialektisk atferdsterapi

Dialektisk atferdsterapi (her etter omtalt som DBT) er en prinsippstyrt psykoterapeutisk tilnærming som ble utviklet av Marsha Linehan på starten av 1990-tallet. DBT var i utgangspunktet utviklet for å gi behandling til kronisk suicidale og pasienter som led av emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse (Swales & Heard, 2017, s. 3 – 6). Denne pasientgruppen kjennetegnes av høy aktivering av følelser, men ofte mangler i emosjonsreguleringsferdigheter. I tillegg har mange høy grad av impulsivitet, vansker i mellommenneskelige relasjoner og ofte polariserte svart/hvitt oppfattelser med få nyanser. Senere forskning av Jill Rathus og Alec Miller viste at DBT også hadde god effekt på ungdom, som gjerne kan ha vansker med flere av de samme utfordringene som voksne pasienter med emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse har vansker med (Swales, 2019, s. 548). Rathus & Miller utviklet etter hvert en egen ferdighetsmanual for ungdommer som ble

oversatt til norsk av Velken & Tørmoen i 2016 (SKM endringsarbeid i omsorgsinstitusjoner, 2020, s. 10).

Innenfor voksen- og ungdomspsykiatrien i Norge benyttes DBT i behandlingsforløp. Opplæring i DBT blir gitt av Nasjonalt senter for selvmordsforskning (NSSF) og universitetet i Oslo. NSSF har i ulike publikasjoner ført bevis for at DBT er en av de mest effektive behandlingene for ungdom som har selvmords og selvskadingsproblematikk (SKM endringsarbeid i omsorgsinstitusjoner, 2020, s. 10).

3.2 Omsorgs- og endringsmodellen

Omsorgs -og endringsmodellen (OEM) er en omfattende miljøbasert fagmodell som driftes på flere barnevernsinstitusjoner i Norge. OEM er en såkalt DBT-informert behandlingsmodell og har integrert prinsipper og praktiser fra *standard DBT*, samt *DBT-A* (standard DBT og DBT-A beskrives kortfattet i henholdsvis *kapittel 3.1: Dialektisk atferdsterapi* og *kapittel 3:6 DBT-A*). OEM ble utviklet i et samarbeid mellom University of Washington, RBUP Øst og Sør og Bufetat region Nord (SKM endringsarbeid i omsorgsinstitusjoner, 2020, s. 10).

Intensjonen med OEM er å forbedre mental helse på lang sikt for ungdommer som mottar omsorg i norske barnevernsinstitusjoner (Espenes, et al, 2022, s. 3). I OEM-institusjoner tilbys ungdom å delta på ferdighetstrening for å tilegne seg ferdigheter i eksempelvis mellommenneskelige relasjoner, emosjonsregulering og krisehåndtering. OEM ble først iverksatt i Norge i 2015 som et pilotprosjekt i tre avdelinger i to institusjoner. I 2024 er det til sammen 20 institusjoner og 33 avdelinger som har OEM som sin fagmodell. OEM har noen hovedmål som er beskrevet i den faglige beskrivelsen. De er som følger:

- Skape et liv verdt å leve
- Reduksjon av selvmordsforsøk og selvskading
- Reduksjon av problematferd som vold og trusler om vold
- Reduksjon av rømming
- Reduksjon av handlinger som kan redusere livskvalitet, for eksempel risikofylt seksuell kontakt, skolefravær, sosial isolasjon og/eller overdreven bruk av sosiale media

- Øke selvkontroll og ferdigheter til å løse problemer
- Større deltakelse i skole og arbeid
- Hindre utilsiktede flyttinger
- At flere ungdommer kan flytte i mindre inngripende tiltak

(SKM endringsarbeid i endringsinstitusjoner, 2020, s.7)

Selv om OEM er en DBT-informert behandlingsmodell, kan det være nyttig å framheve noen av forskjellene. Pasienter som mottar DBT mottar dette i en poliklinisk setting og har valgt å gå til behandling frivillig. Ungdom som mottar OEM har ofte blitt plassert på den gitte institusjonen av sin hjemkommune, ofte uten at ungdommen eksplisitt ba om dette selv. På grunn av dette dreier mye av arbeidet i starten av ungdommens opphold på institusjonen til å motivere og engasjere ungdommen i sitt eget endringsarbeid, slik at ungdommen etter hvert kan forplikte seg til å samarbeide med personalet (SKM endringsarbeid i omsorgsinstitusjoner, 2020, s. 10).

OEM er en prinsippstyrt modell, i motsetning til en manualstyrt modell. Dette betyr at miljøterapeuter skal ha stor frihet til å bruke seg selv i endringsarbeidet og bare delvis gjøre manualbaserte tilnærminger. OEM er en samarbeidsmodell, og suksess i endringsarbeid krever både et samarbeid mellom både ungdom og miljøterapeuter, og i teamet som jobber sammen rundt ungdommen (SKM endringsarbeid i omsorgsinstitusjoner, 2020, s. 8).

3.3 Dialektisk tenkning

Linehan (1993) skriver at dialektisk filosofi innebærer en aksept for at det ikke finnes noen absolutte sannheter fordi alt er i kontinuerlig endring. Fordi det ikke finnes noen absolutte sannheter, blir oppgaven å finne synteser på oppståtte motpoler, i stedet for å lete etter sannheter. Dette betyr ikke at man ikke kan ha sterke meninger eller aldri skal danne motpoler, bare at man skal lete etter hva som er utelatt og forsøke å finne synteser sammen (Linehan, 1993, s. 117). Linehan skriver videre at dialektisk tenkning er en slags middelvei mellom universalistisk tenkning på den ene siden og relativistisk tenkning på den andre siden.

Universalistisk tenkning antar det finnes fastsatte, universale sannheter om hvordan verden henger sammen. Med andre ord er sannhet absolutt som igjen betyr at i en diskusjon, dersom en person har rett, må den andre nødvendigvis ha feil. Relativistisk tenkning antar imidlertid at det ikke finnes noen universelle sannheter og at sannheten i stedet er relativ og ulik fra hvilket øye som ser (Linehan, 1993, s 120 – 121).

Heard & Swales (2016) skriver at dialektisk tenkning fordrer en del antakelser om hva som faktisk er virkeligheten i relevans til å gi behandling til pasienter. En av disse antakelsene handler om at virkeligheten er en prosess av kontinuerlig endring, som igjen betyr at realiteten av hva virkelig er flyktig fordi den stadig endrer seg (Heard & Swales, 2016, s. 14). Denne antakelsen betyr igjen at et hvert individ uansett vil endre seg, i en eller annen retning, uavhengig om de går i behandling eller ikke. Med andre ord blir behandlingens funksjon å dytte pasienten i en retning som gir korteste vei til pasientens langtidsmål. Terapeuten skal ikke forsøke å beskytte pasienten fra naturlige endringer i livet, men heller lære pasienten å håndtere dem fordi de ikke kan unngås (Heard & Swales, 2016, s.15).

3.4 Validering

Swales definerer validering som «en sosial atferd som medfører både sosiale og følelsesmessige konsekvenser for personen som får sin atferd validert» (Swales, 2019, s. 326). Videre skriver Swales at det er svært viktig at terapeuter kun validerer valid atferd og kun gjør det på den måten atferden er valid. Relasjonen mellom terapeut og klient er en ekte relasjon som risikerer å skades dersom terapeuten validerer atferd hos klienten som ikke er valid. I tillegg kan man risikere man at ikke-valid atferd blir forsterket (Swales, 2019, s. 326 – 327).

Validering har ifølge Swales i hovedsak fem ulike funksjoner:

- 1) *Å forbedre terapeut / klientrelasjonen og styrke den terapeutiske alliansen.*
- 2) *Dialektisk, som en måte å balansere endrings-orienterte strategier ved å kommunisere aksept og forståelse.*

- 3) *Som terapeutens viktigste endringsatferd i diskrimineringstrening, primært som en forsterker for påbegynnende bruk av ferdigheter og ved kliniske framsteg.*
- 4) *Som et framkallende stimuli (inkludert som en etablerende operasjon).*
- 5) *For å modellere og styrke selv-validering. I tillegg settes det søkelys på den viktige rollen til invalidering (av ikke-valid atferd) i DBT.*

(Swales, 2019, s. 326)

Valideringsfunksjon 1 & 5 blir sentrale for å belyse ett av studiens underliggende tema og presenteres kortfattet under:

3.4.1 Å forbedre den terapeutiske alliansen

Fordi validering kommuniserer aksept, forståelse og en myndiggjøring av et individs følelser, tanker, erfaringer og atferd, virker validering styrkende for den terapeutiske alliansen. Dette kan oppstå også i den innledende fasen av den terapeutiske relasjonen (Swales, 2019, s. 328). Swales refererer til eksperimenter hvor testpersoner ble delt i to grupper og hvor en gruppe ble gitt validerende responser på en stressende situasjon, mens den andre ble gitt invaliderende responser. Gruppen som mottok invaliderende responser viste ingen nedgang i negativ aktivering av følelser, mens gruppen som mottok validerende responser viste redusert negativ aktivering av følelser i både testpersonenes selvrapportering og i følge med psykofysiologiske indekser for negative følelser (Swales, 2019, s. 328).

3.4.2 Å modellere og styrke selv-validering

Swales refererer til Linehan når hun skriver at terapeuter som validerer sine klienter, samtidig legger til rette for det første steget mot læring og økning av klientens evner til å identifisere og beskrive deres egne følelser på en ikke-dømmende og ikke-nedsettende måte (Linehan, 1997, i Swales, 2019, s. 332). For klienter som har levd i svært invaliderende miljøer kan dette være spesielt viktig, fordi slike miljøer har en tendens til å lære klienten at vedkommende ikke kan stole på sine egne følelsesmessige opplevelser (Fruzzetti et al., 2005 i Swales, 2019, s. 332). Å få valide erfaringer validert av andre kan hjelpe klienter til å stole på egne opplevelser, samt redusere passivitet hos klienten. Dette skjer gjennom å enten lære klienten til å validere seg selv gjennom at terapeuten modellerer validering, eller ved å

forsterke klientens tilstedeværelse ved å øve på å observere egne opplevelser uten å dømme eller fortolke dem (Swales, 2019, s. 332).

3.5 Ferdigheter

I både DBT og OEM blir klientene tilbudt ferdighetstrening for å lære og generalisere ferdigheter som alternativer til skadelig eller uønsket atferd. Ferdighetstreningen har tre hovedoppgaver: Læring av ferdighetene, styrking av ferdighetene og til slutt generalisering av ferdighetene (Swales & Heard, 2017, s. 101).

De ulike ferdighetene er i OEM delt inn i fem ulike bolker: Emosjonsregulering, holde utferdigheter, mellommenneskelige ferdigheter, finne mellomtingen og mindfulness, eller tilstedeværende sinn. Grunnen til ferdighetstrening og ferdigheter kort gjøres rede for her, er at informantene i studien valgte å snakke om en konkret ferdighet; *sjekk fakta*, fra bolken med emosjonsreguleringsferdigheter. Ferdigheten vil bli presentert i kapittel 5.2; *sjekk fakta*. Informantene snakker også noe om modellering av atferd, og da i særdeleshet om å innta ikke-dømmende holdning. Linehan skriver at enhver prosedyre der pasienten blir vist mer hensiktsmessige responser er å regne som modellering (Linehan, 1993, s. 334).

3.6 DBT-A

DBT-A (DBT for Adolescents) er en tilpasning til DBT utviklet for ungdomspopulasjonen av Rathus & Miller. Rathus og Miller utviklet denne varianten av DBT fordi de vurderte at ungdom var tidligere på utviklingsstadiet og hadde behov for et litt annet språk og innpakning for at terapien skulle være effektiv. De ønsket imidlertid å modifisere innholdet kun der de vurderte det som nødvendig for å bevare de essensielle elementene i DBT, fordi de ønsket at *DBT-A* skulle ligge nært opp mot standard DBT (Swales, 2019, s. 547 – 548).

Årsaken til at dette redegjøres kort for her er at OEM har innlemmet prinsipper og praksis fra standard DBT og DBT-A (Espenes et al. 2022, s. 3).

3.7 Biososial teori

DBT beskriver en dialektisk modell for patogenese som kalles biososial teori. Biososial teori beskriver hvordan medfødte biologiske sårbarheter i kombinasjon med å leve over tid i invaliderende miljøer kan øke sårbarheter som igjen kan føre til mer invalidering fra miljøet. Med andre ord er vi alle resultater av vår biososiale oppveksthistorikk, og en forståelse av biososial teori vil hjelpe terapeuten til å ha en medfølende tilnærming til klientens utfordringer (Swales, 2019, s. 8). Linehan baserte biososial teori på en hypotese som foreslo at mennesker ikke bare var et resultat av det enkeltes biologi og sosiale miljø, men også et resultat av transaksjoner gjennom gjensidig innflytelse på hverandre. Swales & Heard bruker et eksempel med at dersom en person sliter med emosjonell dysregulering, vil dette påvirke miljøet rundt personen og kan føre til at andre invaliderer personen grunnet personens atferd. Dette kan igjen føre til økt emosjonell dysregulering, som igjen kan føre til mer invalidering (Swales & Heard, 2017, s. 25).

3.8 Antakelser om pasienter med emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse og terapi

Linehan advarer sine lesere om å huske nettopp dette; antakelser er ikke fakta. Likevel mente Linehan at noen antakelser om hennes pasientgruppe kunne være nyttig å ha med seg inn i terapien dersom man også agerte ut ifra disse antakelsene Linehan, 1993, s. 106). I OEM har de samme antakelsene blitt oversatt til norsk og kalles *antakelser i OEM* (SKM endringsarbeid i omsorgsinstitusjoner, s 9). Under følger en kortfattet oversikt over Linehans antakelser:

- 1) *Pasienter gjør så godt de kan. Det er et psykologisk standpunkt om at alle mennesker alltid gjør så godt de kan med de forutsetninger de har.*

- 2) *Pasienter ønsker å gjøre det bedre. Denne står i dialektisk korrelasjon med det første punktet. Det kan være lett å tenke at en pasient saboterer egen terapi, men da bør man se etter andre faktorer i stedet,*
- 3) *Pasienter trenger å gjøre det bedre, prøve hardere og være mer motivert for endring. Linehan skriver at denne kan se ut som en kontradiksjon mot de første to, men handler om at innsatsen ikke alltid er i samsvar med motivasjonen og visa versa.*
- 4) *Pasienter har kanskje ikke skyld i egne problemer, men de er likevel de som må løse det. Skal endring skje i pasientenes liv er det dem selv som må gjøre en faktisk endring.*
- 5) *Livet til suicidale mennesker emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse er uutholdelig slik det er nå. Den femte antakelsen handler om å ta inn over seg at pasientene lever utfordrende liv og at den eneste løsningen er endringer.*
- 6) *Pasienter må lære ny atferd i alle relevante kontekster. Dette handler om at pasientene må lære å generalisere ferdigheter slik at de også kan bruke dem i stressende situasjoner og med høy aktivering av følelser.*
- 7) *Pasienter kan ikke feile i terapi. Kun terapeut og pasient i felleskap kan lykkes eller feile i terapien ettersom DBT krever et samarbeid mellom de to.*
- 8) *Terapeuter som behandler pasienter med emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse, trenger støtte. Fordi dette er en utfordrende gruppe med pasienter, vil terapeutene trenge støtte og veiledning for å holde seg på sporet. Denne støtten får både DBT og OEM terapeuter hovedsakelig i sitt konsultasjonsteam.*

(Linehan, 1993, s 106 – 108)

4 Teoretisk bakgrunn for konsultasjonsteam

Fordi fenomenologisk empati er et eget avtalepunkt i avtalen for konsultasjonsteam, og flere av informantene snakker om dette i sine intervjuer vil det i dette kapitlet bli redegjort for bakgrunnen for konsultasjonsteam.

4.1 Konsultasjonsteam

Konsultasjonsteam er en faglig møtearena for terapeuter som jobber med OEM. I DBT beskrives dette som «terapi for terapeuten». Alle OEM-institusjoner har konsultasjonsteam ukentlig for sine terapeuter. Målet med konsultasjonsteam er at terapeutene skal bedre kunne gi formålstjenlig og effektiv behandling til ungdom (Linehan og Sayrs, 2019, s. 98).

Konsultasjonsteam har en bestemt gjennomførelse og stiller krav til deltakerne. Terapeutene tar opp relevante problemstillinger, hvor de i teamet kan søke støtte, validering og medfølelse fra sine kolleger. Problemstillingen skal ta utgangspunkt i utfordringer som ligger til terapeuten, ikke ungdommene. For eksempel: «Hvordan kan jeg som terapeut innta en ikke-dømmende holdning til ungdom som utøver vold?». Deretter må terapeuten adressere om det ønskes validering, empati, ansvarliggjøring eller problemløsning. Dette er for å legge til rette for en best mulig konsultasjon (Linehan og Sayrs, 2019, s. 98).

Alle disse retningslinjene er en del av grunnprinsippene i DBT. Gjennomføres konsultasjonsteam riktig vil det føre til at terapeutene aktivt bidrar til å implementere DBT hos hverandre. De samme strategiene og ferdighetene terapeutene bruker sammen med ungdom skal også brukes i teamet. Det kreves derfor aktiv deltakelse fra alle medlemmene i teamet, gjennom aktiv lytting og respekt og tillit til den enkeltes kompetanse. For å få fremdrift i terapeutenes utvikling er det viktig å identifisere hva terapeuten allerede har forsøkt, hva som fungerer og hvordan de nå trenger hjelp. Da kan man starte prosessen hvor teamet hjelper terapeuten til å finne det som vil fungere for veien videre (Linehan og Sayrs, 2019, s. 99).

I alle team vil det være medlemmer med mer eller mindre erfaring som terapeuter. Ett konsultasjonsteam skal alltid ha en fast leder, og hvert enkelt møte skal ha en observatør. Observatørens rolle er å legge merke til når medlemmene ikke bruker prinsippene for OEM, for eksempel ved å komme med dømmende utsagn, andre typer løsningsforslag som vil være i konflikt med modellens prinsipper eller på annen måte gi en form for konsultasjon som ikke er hensiktsmessig. En annen ting observatøren burde legge merke til er om gruppen sitter fast og det ikke er

progresjon i den enkelte sak. Her vil det være viktig at erfarne terapeuter hjelper de som har mindre erfaring og det vil være teamlederens jobb å guide teamet gjennom fastlåst dialog (Linehan og Sayrs, 2019, s. 99).

Utfordringer i konsultasjonsteam kan ligge hos den enkeltes terapeut eller som en utfordring i gruppa. Noe som vil gjøre problemstillingen mer kompleks er dersom terapeuten har en eller annen form for følelsesmessig respons, som kommer i konflikt med det terapeutiske forløpet til en klient. Avtalepunktet om fenomenologisk empati er ment til å hjelpe medlemmene i konsultasjonsteamet mot å håndtere dette på en ikke-dømmende måte (se 5.1: Enigheten om fenomenologisk empati).

En annen utfordring i konsultasjonsteam vil være dersom det ikke er tilstrekkelig grad av tillit og trygghet i teamet. I et velfungerende konsultasjonsteam skal det være rom for å tørre å fortelle om feilsteg og usikkerhet. Skulle en deltaker oppleve å bli dømt for å dele noe kan det føre til at den deltakeren senere vil unngå å ta opp sine problemstillinger. Temaet er også avhengig av en god balanse, eller det man i DBT vil kalle dialektikk. Ved å hele tiden veksle mellom å fokusere på aksept eller endring vil dette bidra til at konsultasjonsteamet hjelper teamet til å holde motivasjonen oppe (Linehan og Sayrs, 2019, s. 100).

Dersom teamet kun fokuserer på endring og fremgang vil det føre til at terapeutene kan oppleve at deres utfordringer i arbeidet ikke ansees som valide (Linehan og Sayrs, 2019, s. 99)

For å oppsummere hva konsultasjonsteam er og hvordan det benyttes kan man si at konsultasjonsteam er en arena for å gi kollegastøtte, øve på å praktisere prinsippene innenfor OEM, få progresjon i ungdommenes endringsarbeid og å styrke motivasjon.

4.2 Konsultasjonsavtalen i DBT

Linehan vurderte at terapeuter som deltok i kollega-støttet veiledning, i likhet med pasienter og terapeuter, kunne ha behov for et sett med avtalepunkter, *consultation agreements*, basert på rettesnorer fra DBT (Linehan, 1993, s. 117). Linehan oppgir to formål for dette:

Hovedformålet å skape en avtale mellom terapeutene om å i det minste behandle hverandre like godt som man ville ha behandlet pasientene. Sekundærformålet er at avtalepunktene skal være med å legge til rette for at terapeuten også holder seg innenfor rammeverket av DBT i møtet med pasientene (Linehan, 1993, s. 117).

4.2.1 Konsultasjonsavtalens seks avtalepunkter

Konsultasjonsavtalen, *the therapist consultation agreement*, er delt inn i seks ulike avtalepunkter som terapeutene som deltar i konsultasjonsteamet er enige om å følge. Konsultasjonsavtalen i konsultasjonsteamet i OEM er legger den samme avtalen til grunn i en oversatt norsk versjon. OEM innlemmer prinsipper fra standard DBT, samt prinsipper fra DBT-A, og konsultasjonsteam for terapeuter er en praksis som også er gjeldende i OEM (Espenes, et. al. 2022, s. 2 -4). Ett av avtalepunktene er *avtalen om fenomenologisk empati*, som danner hovedgrunnlaget for studiens problemstilling. Dette avtalepunktet vil bli nærmere beskrevet i *kapittel 5.1: Avtalen om fenomenologisk empati*. Under følger en kort beskrivelse av de fem andre avtalepunktene i konsultasjonsavtalen for DBT.

4.2.1.1 Dialektisk enighet

Dette punktet er en avtale mellom medlemmene om å, i hvert fall pragmatisk sett, akseptere og innta en dialektisk filosofi. I hovedsak betyr dette å anerkjenne at det ikke finnes noen absolutte sannheter, og at vi derfor bør lete etter synteser i stedet sannheter når motpolar oppstår. Formålet er å bli enige om retningslinjer for å unngå splittelser innad i teamet ved å forhånds håndtere fremtidige mulige konflikter (Linehan, 1993, s. 117).

4.2.1.2 Enighet om konsultasjon til pasienten

Dette punktet er en enighet om å ikke fungere som mellommenn for pasientene i samhandling med andre hjelpere i systemet, men heller gi pasientene konsultasjon til å selv håndtere dette. I dette ligger også prinsippet om å ikke behandle hverandre som for skjøre, men heller ha tro på individet (Linehan, 1993, s. 117).

4.2.1.3 Enighet om å være konsistent

Linehan skriver at feilslåtte behandlingsplaner kan ses på som muligheter for pasienter til å lære om det hun beskriver som *den virkelige verden*. Målet er ikke å tilby pasientene en stress-fri tilværelse, men heller hjelpe dem til å håndtere stress fordi det ikke kan unngås. Forskjellighet og naturlige endringer er ønskelig, derfor er konsultasjonsteamet enige om å akseptere at ulike medlemmer gjør ting ulikt (Linehan, 1993, s. 117).

4.2.1.4 Enighet om å observere grenser

Dette avtalepunktet omhandler en enighet om å observere egne grenser, både som profesjonell og i privat liv. Dette innebærer å akseptere at ulike mennesker har ulike grenser uten å bedømme dette basert på egne grenser. Enigheten går også ut på at terapeutene ikke skal gi uttrykk for egne grenser med pasientene på forhånd, men heller la dem utforske dette på egen hånd fordi det kan gi læringsverdi for pasienten (Linehan, 1993, s. 118).

4.2.1.5 Enighet om feilbarhet

Det siste punktet i konsultasjonsavtalen omhandler en aksept for at alle terapeuter har gjort feil, gjør feil og kommer til å gjøre feil. Hensikten med å akseptere dette som team er å unngå at vi går i forsvar, fordi det ikke er noen grunn til det i og med at vi allerede har sagt at vi kommer til å gjøre feil. Oppgaven til konsultasjonsteamet er å gi DBT til hverandre, for igjen bidra til å holde hver enkelt terapeut innenfor rammeverket av DBT. Linehan skriver at fordi vi alle er feilbare, kommer terapeutene til å bryte alle avtalepunktene i konsultasjonsavtalen på ett eller annet tidspunkt, og da vil de trenge hverandre for å hjelpe dem styre dem vekk fra motpoler og mot syntesen (Linehan, 1993, s 118 – 119).

5 Teoretisk bakgrunn for fenomenologisk empati

Blystad & Grøgaard skriver i sin artikkel at metastudier har identifisert fenomenologisk empati som en moderat sterk predikter for suksess i behandlingen. Ett av funnene er at klientens opplevelse av om terapeuten framstår som empatisk, er viktigere i forhold til suksess i behandlingen enn terapeutens faglige forståelse av empati (Blystad & Grøgaard, 2024).

5.1 Enigheten om fenomenologisk empati

Enigheten om fenomenologisk empati er konsultasjonsavtalens punkt nummer fem og danner, som tidligere beskrevet, grunnlaget for denne studiens problemstilling. Terapeutene avtaler med dette å lete etter ikke-nedsettende og ikke-dømmende fortolkninger av pasientenes atferd. Enigheten er basert på en fundamental antakelse om at pasienter gjør så godt de kan og ønsker å bedre seg, i stedet for å anta at pasienter saboterer egen terapi eller spiller et slags spill med terapeuten (Linehan, 1993, s. 118). Linehan skriver at når terapeuten ikke selv mestrer å komme opp med en slik type fortolkninger av pasientens atferd, er det de andre medlemmenes oppgave, i henhold til enigheten, å hjelpe terapeuten med å tenke ut slike fortolkninger. Når terapeuter ikke opplever mestring i terapien med en pasient, kan det oppstå en trang hos terapeuten til å legge skylden over på pasienten og fortolke pasientens atferd i negativ retning (Linehan, 1993, s. 425). I DBT er ansvaret for framgang i terapien lagt til både terapeut og pasient i fellesskap, og medlemmene i konsultasjonsteamet forplikter seg med dette avtalepunktet også å validere terapeuten når det oppstår trang til å skylde på pasienten. I tillegg er medlemmene enige om å holde hverandre innenfor rammeverket til DBT ved å ikke sette merkelapper på hverandre på bakgrunn av fortolkninger de gjør (Linehan, 1993, s. 118).

5.2 Sjekk fakta

Ferdigheten *sjekk fakta* er en av ferdighetene i ferdighetsbolken *regulere følelser* og er beskrevet i faktaark 19 i Rathus & Millers ferdighetsmanual for ungdom: *Sjekk fakta og problemløsning*. Både *sjekk fakta* og *problemløsning* kan brukes som en del av en annen ferdighet; *vær i forkant*, eller for seg selv som ferdigheter for følelsesregulering (Rathus & Miller, 2015 / 2016, s. 107).

Linehan skriver at det blir vanskelig å problemløse en følelsesmessig ladet situasjon så lenge man ikke har fakta på bordet. Med andre ord, skal man løse et problem må man først vite hva som er problemet. Er det selve hendelsen som utløser de sterke følelsene, eller kan det være din egen fortolkning og bedømming av hendelsen? Eller en kombinasjon av begge to? Ferdigheten og faktaarket Sjekk fakta er tenkt som hjelp til å finne ut hva som er hva (Linehan, 2015, s. 285).

5.2.1 Stegene i ferdigheten *sjekk fakta*

Faktaarket *Sjekk fakta* og problemløsning beskriver en stegvis tilnærming til bruk av ferdigheten. Steg 1 og 2 inneholder selve sjekk fakta delen, mens steg 3 til 7 er delen med problemløsning. De ulike stegene er beskrevet som følger:

1. *BESKRIV* situasjonen som er problematisk.
2. *SJEKK FAKTA!* (Sjekk alle fakta, sorter bort fortolkninger.)
 - a) *Tolker du situasjonen riktig? Er det andre mulige måter å tolke den på?*
 - b) *Havner du i tankefeller? (Alt-eller-ingen, katastrofetenkning.)*
 - c) *Hva er sannsynligheten for at det verste vil skje?*
 - d) *Selv om det verste skulle skje, kan du for deg at du håndterer det bra?*
 - e) *Hvis du fortsatt står ovenfor et stort problem, begynne på trinnene under.*
3. *FINN UT* hva som er ditt *MÅL* for å løse situasjonen.
 - a) *Finn ut hva som må skje eller endres for at du skal føle deg OK.*
 - b) *Hold deg til det enkle, hold deg til noe som faktisk kan skje.*
4. *BRAINSTORM* mange løsninger.
 - a) *Tenk på så mange løsninger du kan. Spør om forslag fra folk du stoler på.*
 - b) *Ikke vær kritisk til noen ideer i utgangspunktet (vent til trinn 5 før du vurderer hvor gode ideene er).*
5. *VELG* en løsning som kan virke.
 - a) *Hvis du er usikker, velg to eller tre løsninger som ser bra ut.*
 - b) *Gjør fordeler og ulemper for å sammenligne løsningene. Prøv den beste først.*
6. *IVERKSETT* løsningen.
 - a) *GJØR DET: Prøv løsningen du har valgt.*
 - b) *Ta det første skrittet, så det andre ...*
7. *EVALUER* hvordan det gikk.

- a) *Virket det? YES!! Gi deg selv en belønning!*
- b) *Virket det ikke? Gi deg selv en belønning for at du prøvde, og IKKE GI OPP!*
- c) *Prøv en annen løsning.*

Rathus & Miller, 2015 / 2016, s. 107

5.3 Bekreftelsestendens

Bekreftelsestendens er et begrep som har samme betydning som det engelske uttrykket *confirmation bias*, som igjen er beslektet med begrep som bias eller forutinntatthet. Linehan skriver at sosial-kognitive psykologer og forskere som forsket på personlighet har brukt år på å studere hvordan mennesker har en tendens til å være forutinntatt når de gjør bedømmelser eller evaluerer noe. Linehan bruker et eksempel fra egen praksis til å beskrive hvordan en pasients bekræftelsestendens kom til syne. Pasienten var en enslig kvinne som opplevde ensomhet og ønsket å finne noen å gifte seg med. Pasienten hadde god oversikt og kunne gi en nesten eksakt tall over hvor mange par hun hadde passert når hun var ute og gikk tur. Hun kunne imidlertid nesten aldri huske å sett andre enslige som gikk tur (Linehan, 1993, s. 367). Dette er fordi vår kunnskap om bekræftelsestendens forteller oss at mennesker favoriserer å samle informasjon som bekrefter det de allerede tror på fra før av (Linehan, 1993, s. 368).

Linehan beskriver at enkelte pasienter tenderer mot å tro at dersom de har gjort feil i en situasjon, vil de også gjøre feil i andre situasjoner, både nå og også i framtiden. Linehan definerer dette som ikke-dialektisk tenkning og noe som kan komme i veien for terapien fordi de utelukker mange potensielle utfall (Linehan, 1993, s. 367).

5.4 Ikke-dømmende holdning

Linehan skriver at det å innta en ikke-dømmende holdning til noe er å ikke vurdere noe som enten bra eller som dårlig. I stedet for å sette ulike merkelapper på ting, forsøkes det heller å bare beskrive ting slik de faktisk framstår (Linehan, 1993, s. 146). Et annet ord for dette *ikke-dømmende atferdsmessig spesifisitet*, altså å kunne beskrive noe atferdsmessig spesifikt i stedet for dømmende med bruk av merkelapper. Da er det viktig å ikke overdrive eller

underspille, men heller beskrive så nøyaktig så mulig når det kommer til frekvens, lengde og intensitet av en gitt atferd. Dersom terapeut modellerer bruk av atferdsmessig spesifikke beskrivelser ovenfor sin klient, vil dette kunne hjelpe klienten til å mer effektivt kunne observere og forstå egne mønster av atferd uten å dømme eller invalidere seg selv (Swales, 2019, s. 80 – 83). Swales skriver at en ikke-dømmende holdning til både klienter og kollegaer er essensielt fordi alle terapeuter, uansett hvor erfaren de er, hele tiden lærer nye ting i en verden i endring og derfor trenger å gå inn i behandlingen med et åpent sinn (Swales. 2019, s. 140).

6 Metode

I metodekapittelet vil det først bli presentert studiens vitenskapelige forankring, så følger en beskrivelse av forskningsprosessen med utvalg av informanter, forforståelsen, validitet, reliabilitet, transparans og forskningsetiske betraktninger til slutt.

6.1 Vitenskapelig forankring

Vitenskapsteori gir ikke noen fasit på om det burde benyttes kvalitativ eller kvantitativ metode, ifølge Ryen. Han sier videre at forskeren må selv velge, men det er i stor grad problemstillingen som burde være utgangspunkt for hvilken metode som benyttes.

Vitenskapsteorien gir retningslinjer for hvordan sikker og gyldig kunnskap skaffes gjennom å bruke gyldige metoder (Johnsen et al., 2000, s. 202). Thomas Kun har argumentert sterkt imot at vitenskap er en kumulativ utvikling mot sannhet. Han viser til at i stedet er kunnskap i utvikling av paradigmer, i stedet for en langsom økning av kunnskap. Paradigmer kan ikke sammenlignes eller rangeres, og dette vil også utelukke tvil, da dataene i paradigmene tolkes på forskjellige måter (Ryen, 2002, s. 32). Neste avsnitt tar for seg ontologi og epistemologi, deretter presenteres perspektiver innenfor vitenskapsteori. Fenomenologi, hermeneutikk og konstruktivisme.

6.1.1 Ontologi og epistemologi

Når man skal bestemme hvordan disse kunnskapstypene skal innhentes, må vi først overveie hva vi vil vite (Kvale og Brinkmann, 2021, s. 339). De ontologiske og epistemologiske

grunnleggende antakelsene styrer ofte våre blikk, det er ikke noe vi kommer utenom. Ontologi handler om det som allerede er, og derfor kan det bli kjent for mennesker. På en annen side kan det sies at det omhandler fokuset mot virkeligheten og hvordan den er. Derfor defineres ontologi som læren om «det værende» (Postholm, 2005, s. 34). Ontologien kan fortelle forskere innenfor kvalitative felt hvordan virkeligheten fortoner seg for dem. I konstruktivismen er ett eksempel på dette at kunnskap forstås som en konstruksjon av forståelser og mening som mennesker skaper i møte med hverandre (Postholm, 2005, s. 20 - 21). Konstruktivismen vil bli redegjort for senere i dette kapitlet. I ontologien vil alltid forutsetningen for å si at noe er virkelig, være ett viktig aspekt. «Menneskelig virkelighet» på et ontologisk nivå forstås som personer i samtale. Vi er samtalevesener og derfor blir språket en fundamental virkelighet. Samtalen er en grunnleggende måte å konstituere kunnskap på og ikke bare en empirisk metode. Derfor innebærer det også en oppfatning av at den menneskelige verden er en samtalevirkelighet (Kvale og Brinkmann, 2021, s. 336).

Etablering av kunnskap om andre mennesker, mener Thorsteinsson, kan vise elementer av kontroll. Ikke kontroll over andre mennesker, men over eget perspektiv, subjektivitet og ståsted (Johnsen et al., 2000, s. 212 - 213). Verden kan fortone seg slik for den kvalitative forskeren, at ens virkelighet skapes av menneskene som tar del i forskningen. Nøkkelen til å forstå kvalitativ forskning, er ifølge Merriam (2002) at mening er noe individer skaper i deres livsverden (Postholm, 2005, s. 34). For å forklare epistemologi kan man si at det er en gren inn i filosofien. Det handler om grunnlaget for erkjennelse og om at hva som kan erkjennes har sine begrensninger. Dermed kan man si at det også blir kriterier for sannhet (Ryen, 2002, s. 23). Epistemologi handler innenfor kvalitativ forskning om forbindelsen mellom informanten og forskeren (Postholm, 2005, s. 34).

I denne studien har jeg et ontologisk syn som omhandler menneskelig virkelighet, det vil si at språket informantene bruker og samtalene med dem den fundamentale virkeligheten og epistemologien viser hvordan de har opparbeidet seg mening i arbeidet sitt gjennom sosial konstruksjon. De kunnskapssynene som er grunnlag for undersøkelsen min er hermeneutikk, fenomenologi og konstruktivisme. Studien er gjort med en åpen tilnærming inspirert av *Grounded Theory*. Grounded theory er en kvalitativ forskningsmetode i konstruktivistisk

tradisjon som har som mål å finne ny kunnskap og teorier gjennom innsamlet data. Grounded Theory er egnet til småskala forskning og er fleksibel i sin form, samtidig som metoden er grunnnet i virkeligheten og på faktiske bevis (Denscombe, 2021, s. 160 – 163).

Jeg har valgt kunnskapssynet ut ifra problemstillingen, men også metoden jeg har brukt. Det fenomenologiske perspektivet viser hvordan man kan forstå subjektet i den menneskelige verden, og det hermeneutiske perspektivet sier noe om hvordan man fortolker mennesker, erfaringer og deres handlinger på ett dypere plan enn det som er selvsagt (Thagaard, 2009, s. 41).

Det konstruktivistiske perspektivet passer også i denne studien, fordi det handler om hvordan en finner mening i den virkelige verden en befinner seg i, og i samspill med menneskene rundt en. Derfor skal jeg nå redegjøre for betydningen fenomenologi, hermeneutikk og konstruktivisme har for valget av undersøkelsesdesign.

6.1.2 Fenomenologi

Fenomenologiens formål er å vise vei tilbake til «tingen i seg selv», eller, man kan si at fenomenologi retter oppmerksomhet mot verden slik subjektene opplever den (Thornquist, 2018, s. 101). Fenomenologi søker å vise «rene» forklaringer og beskrivelser av fenomen, som ikke farges av teorier, forforståelse eller verdier (Thoresen et al., 2020, s. 27). Begrepet «fenomen» er sentralt i fenomenologien. Det betyr «det som viser seg», eller «tilbake til tingene selv», beskrevet av Husserl. Altså hvordan våre erfaringer kommer frem, læren om det som kommer frem (Thoresen et al., 2020, s. 23).

Han som sees på som fenomenologiens far, Edmund Husserl blir omtalt som grunnleggeren, men fenomenologi har egentlig dype røtter i filosofien (Thoresen, et al., 2020, s. 97). Han blir sett på som en selvkritisk tenker, han ville utvikle sine tanker i nye baner og hadde pågangsmot til å ha klare meninger (Thoresen et al., 2020, s. 97). Husserl har uttrykt kritikk mot andre, eldre vitenskapsfilosofiske tradisjoner, fordi at de krevde tydelig deling mellom det som skal erkjennes og den som erkjenner. Altså en tydelig avdeling av subjektet og

objektet. I fenomenologien vil man ikke se denne dualismen om enten objekt eller subjekt. Det skal være en form for sammenheng mellom disse to ifølge Thørnquist.

Livsverden er et viktig begrep i fenomenologi, altså den verden vi beveger oss ubevisst rundt i, eller tar for gitt. Husserl beskriver livsverdenen som ett fundament for å bedrive vitenskap, undersøke og forske (Thoresen et al., 2020, s. 27). Et annet sentralt begrep er «epochè» som vil si at man putter noe i parentes, eller overse vår hverdagslige oppfatning (Thoresen et al., 2020, s. 99). Eller det kan også betyr at man legger bort forutfattede tanker om hva «sanningens vesen» kan være (Lock, et al., 2014, s. 60). Vår livsverden er noe vi aldri kan studere objektivt, fordi at vi kan ikke tre ut av den eller ta avstand. Livsverden kan med andre ord forklares som den verden vi eksisterer i, vår hverdagsverden (Thoresen et al., 2020, s. 26).

Fenomenologer forsøker gjennom analyse å undersøke hvordan verden og subjektivitet henger sammen, dette skriver Zahavi om. Det kan også forklares med at de ser forbi subjekt/objekt dikotomien (Thornquist, 2018, s. 103). Når man bedriver fenomenologisk forskning, er det å være refleksiv viktig. Selv om fenomenologisk forskning ikke er forutbestemt, har den noen forutsetninger (Thornquist, 2018, s. 107). Forskjellen på en fenomenolog og en hermeneutiker er at den første vil se på hvordan mennesker oppfatter fenomener i sin livsverden, mens den andre vil prøve å fortolke mening (Kvale og Brinkmann, 2022, s. 33).

I denne studien er målet å få beskrivelser av informantenes erfaringer, tanker og vurderinger som er så rene som mulig, knyttet til hvordan deres yrkesutøvelse kan sees i sammenheng med fenomenologisk empati. Et annet spørsmål som vil være viktig å gjøre rede for er hvordan hermeneutikk kan bidra til å besvare problemstillingen, fordi at det knyttes til forståelse og tolkning av «rene» beskrivelser knyttet til temaet.

6.1.3 Hermeneutikk

Hermeneutikken innehar et tolkningsbasert perspektiv (Thoresen et al., 2020, s. 123). Det kan forklares som kunsten å tolke innenfor vitenskap og hvordan tolkning kan forstås (Thornquist, 2018, s. 170 - 171). Mange forbinder opphavet til hermeneutikk med tolkning av tekster og ofte til tolkning av bibelen, ifølge faglitteraturen. I moderne tid vil vi bruke hermeneutikk som hjelpemiddel til å forstå og gi mening til verden omkring oss (Thornquist, 2018, s. 167 - 169). Ditley sitt prosjekt med å gi humanvitenskapen en metodologisk og filosofisk grunnmur var godt kjent blant hermeneutikere. Han ville at humanvitenskap skulle være mulig å sidestille med naturvitenskap.

I moderne forskning er samfunnsvitenskapen blitt mer hermeneutisk rettet (Thornquist, 2018, s. 170, s. 174). Hermeneutikken fremhever betydningen av å fortolke folks handlinger, gjennom å rette søkelyset mot folks handlinger gjennom å se på de i en dypere mening enn det som er selvfølgelig (Thagaard, 2009, s. 39). Den «hermeneutiske sirkel» er et sentralt uttrykk, og viser til et fortolkningsprinsipp om at vi forstår helheten ut fra delene og deler ut fra helheten. Den hermeneutiske sirkelen har fått kritikk for å være spiralformet, i stedet for sirkulær, til tross for dette kan man si at forskeren gjør en vedvarende utvidelse av sin meningsforståelse (Thornquist, 2018, s. 170 - 171). Med andre ord kan jeg som forsker få utbytte av å bruke denne metoden i studien, gjennom dypere forståelse.

Når man kan tolke fenomener på flere nivåer vil en hermeneutisk tilnærming underbygge at det ikke finnes ett svar, men mange, på samme problemstilling (Thagaard, 2009, s. 39). Sekularitet i all forståelse er uunngåelig, ifølge Schleiermacher, når han formulerte de grunnleggende hermeneutiske prinsippene på en systematisk måte (Thornquist, 2018, s. 173).

Et annet sentralt navn innenfor hermeneutikken er Heidegger, som benyttet seg av Husserls sine metoder, men fra en annen vinkel. Han lagde problemstillingen «hvordan mennesker skaper, forstår og deltar i livskontekstene som de danner». Begge to mente at den menneskelige eksistens er en hermeneutisk måte å leve på (Thornquist, 2018, s. 181). Heidegger mente videre at all form for forståelse hadde sine begrensninger, men at nye tanker

kunne være nye eller utvidelse av tidligere forståelse (Thornquist, 2018, s. 191).

Heidegger var også opptatt av konstruktivisme, siden forståelse av og mening dannes i sosiale settinger og kan være med på å utvide eller skape ny forståelse. Derfor skal det i neste avsnitt redegjøres for konstruktivisme.

6.1.4 Konstruktivisme

Konstruktivisme kan beskrives som en retning hvor mennesker betraktes som aktivt handlende og ansvarlige, og kunnskap forstås som en konstruksjon av forståelse og mening dannet i møte eller i språket mellom mennesker (Postholm, 2005, s. 20-21). En del av kunnskapsgrunnlaget bygger på at mennesker konstruere kunnskap gjennom å delta i bestemte sosiale sammenhenger hvordan de selv vil fremlegge deres holdninger. I kvalitativ forskning skjer dette gjennom at intervjupersonene skaper eller konstruerer virkeligheten (Postholm, 2005, s. 34). I konstruktivisme er kunnskapen i konstant endring og oppdatering, ikke bare noe som skal overføres eller arves (Postholm, 2005, s. 20-21).

Et annet ståsted tar utgangspunkt i at kunnskap konstrueres gjennom samtale mellom forskeren og informanten (Postholm, 2005, s. 71). Alle disse tre retningene, erfaring, fortolkning og konstruksjon sees på som epistemologiske perspektiv. De forstår verden utfra disse forskjellige paradigmene, som alle skapes i samspill mellom menneskene og det vi omgis med. I denne studien er det jeg og informantene som sammen skaper kunnskapen gjennom konstruksjon, men også at jeg som forsker fortolker det de forteller og bruker deres erfaringer opp mot problemstillingen i studien.

6.2 Kvalitativ metode

Kvalitativ metode bygger på fenomenologiske teorier, altså menneskelige erfaringer og hermeneutikk. Her skal kvalitativ metode forklares.

Ved å benytte kvalitative metoder kan vi finne svar på spørsmål i forskning som handler om mening, erfaringer og prosesser (De Nasjonale forskningsetiske, 2010, s. 2).

Kvalitativ forskning som metode, betyr at forskeren må forstå perspektivet til informanten, utforske menneskelige prosesser og utfordringer i en virkelig setting. I kvalitativ forskning

skal forskeren ha åpenhet for hva informanten gjør, sier og få frem deres perspektiv (Postholm, 2005, s. 10). I en fenomenologisk tilnærming der informanten får spørsmål opp imot egne erfarte fenomen fra virkeligheten, kan kvalitativ forskning fremstille handlingspraksis uten å forske på selve praksisen (Postholm, 2005, s. 17).

Dersom man forsker innenfor ett felt hvor det fins lite forskning fra før, kan forskningsmetoder som er kvalitative egne seg. På den måten kan fenomener som det er lite forskningsbasert kunnskap om, komme frem ved å bruke kvalitativ metode (De Nasjonale forskningsetiske, 2010, s. 3). Det fungerer best med kvalitative metoder når det skal forskes på eksplorerende og nyansert kunnskap, om for eksempel ett individs oppfatning og opplevelse. Ofte blir «veien til mens man går» i kvalitativ forskning, etter hvert som det vinnes ny innsikt. Dette kalles eksplorerende design, som vil passe i de fleste kvalitative forskningsprosjekter (De Nasjonale forskningsetiske, 2010, s. 4).

Jeg har valgt å benytte kvalitativ forskningsmetode med intervju av informanter, da det pr. nå fins lite forskning innenfor temaet. Da kan jeg bruke deres erfaringer og tanker, og knytte dette opp mot min problemstilling. Jeg har ikke endret på problemstillingen underveis, da jeg opplevde å få konkret informasjon som kunne knyttes direkte til den problemstillingen jeg hadde valgt opprinnelig.

6.3 Forskningsprosessen

I kvalitativ forskning tar forskeren med både situasjonsbestemte betingelser og en tolkning av betingelsene ut ifra sin egen erfaring og referanser. Fordi forskeren skal ha en induktiv tilnærming til forskningen og studien er verdiladet vil aldri studien som gjøres av forskeren være helt objektiv eller fri for verdier (Postholm, 2005, s. 26 – 27). Thagaard skriver at forskerens oppgave er å konstruere bilder av meningsinnholdet i innsamlet datamateriale, som videre skal gi grunnlag for å kunne sammenfatte mønstre i dataene (Thagaard, 2009, s. 194).

Det ble i forskningsprosessen utviklet to hovedtema med fire undertema til hvert hovedtema for å belyse studiens problemstilling. Med utgangspunkt i de teoretiske perspektivene innenfor hvert enkelt tema har jeg forsøkt å se om miljøterapeuter handler i tråd med avtalepunktet og prinsippet om fenomenologisk empati.

Det første hovedtemaet ble hetende *Fenomenologisk empati* fordi dette dannet grunnlaget for problemstillingen. Det var viktig å sjekke ut om informantene i det hele tatt var kjent og bevisst begrepet først, og derfor ble første undertema hetende *Bevissthet om fenomenologisk empati*. Fordi fenomenologisk empati i hovedsak handler om å innta en ikke-dømmende holdning, ble dette satt opp som det neste undertemaet. Det neste ble *Dialektisk tenking*, fordi informantene snakket om dette og dialektisk tenkning også kan forstås som et ledd i å bli mindre dømmende ovenfor andre. Det siste undertemaet som ble valgt under fenomenologisk empati var *Validering*. Dette ble valgt både fordi informantene tok dette opp, og fordi validering av andres atferd i seg selv kan oppleves som et ikke-dømmende standpunkt. Dette kommer studien tilbake til senere.

Det andre hovedtemaet som ble utviklet ble satt til å dreie seg om *Forutinntatthet*. Dette på bakgrunn i at både informantenes besvarelser og teori angir egen forutinntatthet som en hemmer av ikke-dømmende holdninger. Det første undertemaet ble *Antakelser*, fordi mye av vår forutinntatthet handler om at vi har antakelser med oss om hvordan verden henger sammen (se kapittel 7.4.1: Antakelser). Den neste ble hetende *Bekreftelsestendens*, fordi en del av det å ha antakelser handler om å lete etter bevis for at våre antakelser er rett. For å sjekke ut om våre antakelser stemmer, finnes en ferdighet som heter *Sjekk fakta*, som samtlige av informantene snakket om når de ble spurt om fenomenologisk empati. Derfor ble dette vurdert til å være et passende undertema. Det siste undertemaet ble *Biososial teori*. Dette var ikke vurdert på forhånd, men kom som en konsekvens av at flere av informantene snakket om dette når de var inne på forutinntatthet i sine besvarelser.

Videre følger en redegjørelse for utvalg av studiens informanter.

6.3.1 Utvalg av informanter

Thagaard skriver at det i kvalitative studier ofte benyttes en teknikk som kalles *strategisk utvalg*. Et strategisk utvalg av informanter innebærer å velge informanter som har kvalifikasjoner som er strategisk nyttig for å kunne belyse problemstillingen (Thagaard, 2009, s. 55). Videre for å finne informanter som er villige til å delta i en undersøkelse, må forskere ofte benytte seg av tilgjengelighetsutvalget, altså forsøke å finne et utvalg av informanter som har villighet og anledning til å delta på undersøkelsen. I tillegg til at informantene er villige til å delta og sitter på hensiktsmessig kunnskap og erfaring for å svare på problemstillingen, er det også et poeng å velge informanter som forskeren har tilgang til (Thagaard, 2009, s. 56).

Utvalget av informantene til denne studien var et strategisk utvalg av miljøterapeuter som arbeider i barnevernsinstitusjoner med OEM som fagmodell. Med strategisk menes her at alle informantene hadde erfaringen og kunnskapen som var nødvendig for å belyse problemstillingen i studien. Samtlige av informantene har bachelorgrad i helse og omsorgsfag og er ansatte i 100 & stilling som miljøterapeuter. I tillegg har de minimum 4 års erfaring med OEM og som medlem i konsultasjonsteam.

6.3.1.1 Rekruttering av informanter

Forskeren i denne studien har 19 års erfaring i Bufetat og har jobbet med barnevernsinstitusjoner som har OEM som fagmodell i nesten ti år. Først som miljøterapeut, så i en fagstilling og har i de siste seks årene gitt opplæring og veiledning til OEM-institusjoner i alle landets regioner. Mer om dette i kapittel 6.5.5: *Forskningsetiske betraktninger*, og 6.5.1: *Forforståelse*. Med bakgrunn i dette var det ønsket at ingen av informantene var i et veileder-veiland forhold med forsker i perioden studien ble gjennomført, og det ble valgt ut til sammen tre institusjoner som ikke forsker hadde et veilederforhold til på det daværende tidspunkt. Felles for alle institusjonene var også at de ble gitt opplæring og implementerte OEM i perioden 2015 – 2019 og derfor hadde noen års erfaring med bruk av fagmodellen. Ledere på de tre institusjonene ble kontaktet med forespørsel om det var behov for opptil to informanter fra hver institusjon. Henvendelsen ble sendt til ledere for å forsøke å ivareta prinsipper om informert samtykke og konfidensialitet (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2021, s. 17 – 18). Inklusjonskriteriene var at de

måtte jobbe direkte opp mot ungdom og ha minst ett års erfaring med OEM. Grunnen til at det var ett års erfaring ble satt som et inklusjonskrav er at OEM tar tid å lære fordi det er en omfattende fagmodell (Espenes, et al, 2022, s. 3). I tillegg ble det vurdert at miljøterapeuter med lengre erfaring også potensielt sett kunne ha flere erfaringer og historier fra egen praksis. Der etter tok fem miljøterapeuter direkte kontakt og meldte seg til studien. Det ble på dette tidspunktet vurdert, i samråd med veileder, at fem informanter i utgangspunktet ville tilstrekkelig. Informantene ble anonymisert med bokstav- og tallkode for å kunne skille mellom dem i transkribering og analyse og samtidig ivareta deres anonymitet (se tabell 1: Studiens informanter). Fordi informanters utsagn i fra intervjusituasjoner kan inngå i offentlige rapporter, skal informantenes privatliv beskyttes (Thagaard, 2009, s. 106). Etter dette fikk alle respondentene tilsendt samtykkeerklæring og informasjon om studien samt spørsmål fra intervjuguiden. Alle informantene samtykket til å delta per e-post og ingen av dem trakk samtykket i etterkant.

6.3.2 Semistrukturerte intervju

Når hensikten er å samle inn informantenes historier er intervjuer best egnet til dette. Semistrukturerte intervjuer er en vanlig framgangsmåte i kvalitativ forskning (De nasjonale forskningsetiske komitéer, 2010, s. 5). Et prinsipp er at kvalitative semistrukturerte intervjuer skal være åpne slik at uforberedte oppfølgingsspørsmål kan stilles ved behov. Dette for at slike oppfølgingsspørsmål kan gi ny kunnskap som ikke forskeren i utgangspunktet hadde regnet med å tilegne seg (De nasjonale forskningsetiske komitéer, 2010, s. 14). Fordi det var ønskelig med en åpen tilnærming til problemstillingen, ble semistrukturerte intervju med åpne spørsmål og mulighet for oppfølgingsspørsmål, valgt foran for eksempel videoopptak eller direkte observasjon.

6.3.3 Utarbeiding av intervjuguide

En intervjuguide ble utarbeidet med til sammen tretten spørsmål hvor to av spørsmålene var innledende avklaringsspørsmål knyttet til lengde på informantenes erfaring som miljøterapeut og med OEM. Der etter fulgte 10 spørsmål hvor fire av dem omhandlet konsultasjonsteam og de siste seks var om bruk av fenomenologisk empati. Til slutt var det et siste avslutningsspørsmål om informantene hadde noe på hjertet avslutningsvis (se vedlegg 1:

Intervjuguide). Samtidig som spørsmålene var klar på forhånd ble det vurdert at tilnærmingen til intervjuguiden måtte være åpen for å få frem informantenes historier. Dette ble gjort ved å stille enkelte oppfølgingsspørsmål, samt å la informantene fortelle det de hadde lyst til å si. Det semistrukturerte intervjuets funksjon er å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden slik at man etterpå kan fortolke hvilken betydning de beskrevne fenomenene har (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 156). Fordi det var ønskelig å få tak i informantenes erfaringer, historier og vurderinger, ble ikke oppfølgingsspørsmål bestemt på forhånd, men i stedet stilt spontant med bakgrunn i informantenes uttalelser.

6.3.4 Gjennomføring av semistrukturert intervju

Intervjuene ble gjennomført individuelt på Microsoft Teams over åtte dager mellom 18.01.24 og 26.01.24. På forhånd hadde intervjuer gjort seg kjent med informantenes rettigheter, eksempelvis retten til å trekke seg fra forskningen, som ble muntlig informert om i forkant av hvert enkelt intervju. Informantene fikk også kort informasjon om hvordan lydopptak ville bli lagret og slettet etter sensur av studien, samt hvordan identifiserbar informasjon ville bli anonymisert i det videre arbeidet (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2021, s. 9). Informantene samtykket også muntlig til å delta før selve intervjuet startet selv om samtykket var innhentet på forhånd.

Lydopptakene ble gjort med digital diktafon fra nettskjema.no. I tillegg ble det gjort et sikkerhetsopptak med lydopptaker på PC, men det viste seg på disse opptakene at mikrofonen ikke var satt til å ta opp lyd fra informantene i det hele tatt og derfor ble disse opptakene slettet umiddelbart. Dette ble imidlertid ikke avgjørende ettersom opptakene gjort med diktafon var av god kvalitet. Det var ingen problemer med datalinjen eller lignende i noen av intervjuene.

Det siste som skjedde før selve intervjuene startet var at informantene ble spurt om de hadde noen spørsmål før oppstart. Ingen av informantene hadde dette. Første del av samtlige av intervjuene ble brukt til å spørre informantene om deres erfaring, arbeidshistorikk og bakgrunn. Denne delen av intervjuene bar preg av å være uformelle i stilen med en

samtaleform som ble oppfattet som naturlig av intervjuer. Dette ble vurdert som fordelaktig for å få fram personlige betraktninger. Det kunne likevel være hensiktsmessig å være denne formen bevisst. Kvale & Brinkmann minner om at forskere bør være varsomme med å naturalisere formen som kvalitative intervjuer utgjør og akseptere det ukritisk som uproblematisk (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 118).

6.3.5 Transkribering

Kvale & Brinkmann definerer en transkripsjon som «en konkret omdanning av en muntlig samtale til en skriftlig tekst». Videre skriver de at transkripsjonens pålitelighet og gyldighet avhenger av transkripsjonens reliabilitet og validitet, samt etiske vurderinger. Med reliabilitet menes at enhver som transkriberer har med seg sin egen forforståelse og erfaring som kan påvirke resultatet. På den måten kan to forskere som transkriberer det samme intervjuet komme ut med to ganske forskjellige fortolkninger. Reliabilitet handler om at vi skal kunne stole på at innholdet i transkriberingen er mest mulig korrekt gjengitt, og dette handler også om detaljer som hvor komma og punktum hører hjemme. Validitet handler om gyldigheten av transkripsjonen. Uttalelser skal være korrekt gjengitt, men det er også at transkripsjonen er nyttig for å kunne besvare forskningens problemstillinger. Den siste handler om forskningsetikk og handler om at informanter i en kvalitativ undersøkelse potensielt kan snakke om følsomme temaer som krever at informanten beskyttes. Dette gjøres typisk gjennom å sørge for konfidensialitet og trygghet gjennom god informasjon om hva data skal brukes til, lagres og slettes (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 210 – 214).

6.3.6 Analyseprosessen

I delen av kapittelet vil det bli først bli gitt en begrunnelse for valg av metode for analyse, og så en oversikt over analyseprosessen av datamaterialet steg for steg.

Datamaterialet i denne studien vil bli analysert ved hjelp av tematisk analyse. Braun & Clark skriver at tematisk analyse er anbefalt for nye forskere, samt at tematisk analyse er regnet som en fleksibel metode. Analysen av datamaterialet tar utgangspunkt i Braun & Clark sine seks trinn for tematisk analyse som presenteres her under.

6.3.6.1 Transkribering, notering av idéer, tanker og potensielle koder

Første steg er å transkribere, lese over, notere og lete etter mønstre som går igjen og ulike meninger i datamaterialet. Med andre ord; å gjøre seg kjent med datamaterialet (Braun & Clark, 2006, s. 87). Kvale & Brinkmann skriver at tematisk analyse er egnet til å organisere de ulike intervjuene slik at datamaterialet blir klar til analyse (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 137). Intervjuene ble tatt opp med diktafon fra nettskjema.no. Nettskjema.no transkriberte også taleopptakene til tekst som måtte gjennomgås nøye for å sikre validitet i datamaterialet. Nøye gjennomgang av tekst og taleopptak gjorde også at datamaterialet ble godt kjent og at det var mulig å starte med refleksjon rundt mulig tematikk og koding senere i prosessen. Underveis i transkriberingen ble ulike uttalelser og tematikk delt opp i foreløpige overskrifter og tematikk. Dette gjorde prosessen med koding og analyse enklere.

De ulike informantene kom fra ulike plasser rundt i Norge og hadde til dels svært ulik dialekt. Alle intervjuene ble transkribert til norsk bokmål for både å sikre en tilgjengelig transkribering og bidra til å ivareta informantenes anonymitet. På ulike tidspunkt kom de ulike informantene med navn på institusjonen eller avdelingen de jobbet på. Dette er i transkriberingen byttet fra navnet på institusjonen eller avdelingen til bare *institusjonen* eller *avdelingen*.

For å gjøre transkriberingen mer tilgjengelig og lesbar ble enkelte små ord og ordlyder utelatt. Eksempler på dette var ord som *mhm* og gjentatte *ja* eller *nei*. Unntaket var når dette kunne tenkes å ha betydning for besvarelsen. Totalt ble det transkribert fem lydfiler fra fem intervjuer. Hvert intervju var på mellom 25 og 40 minutter og transkriberingen resulterte i til sammen 28 sider med tettskrevet tekst. Intervjuer var både under intervjuene og i transkriberingsprosessen oppmerksom på sammenhenger og uttalelser som kunne være med på å besvare studiens problemstilling og gjorde kontinuerlig notater underveis.

6.3.6.2 Å begynne med koding

Andre steget i tematisk analyse er å starte med kodingen. Man starter først med de mest spennende og nødvendige kodene. Datamaterialet bør deles inn i grupper som gir mening ut ifra det fenomenet som skal utforskes og den dataen som kom fram underveis. Ulike tema innenfor problemstillingen ble kodet i underkategorier. Noen av kodene, som bevissthet og ikke-dømmende holdning, var bestemt på forhånd fordi det ble bedømt at dette var tematikk som var nødvendig for å kunne svare på problemstillingen. Dette kalles en *deduktiv tilnærming*. Samtidig dukket det også opp nye koder og tematikk underveis i analysen, som *sjekk fakta* og *biososial teori*. Disse ble tatt med fordi det ble vurdert at de var nyttige til å beskrive informantenes opplevelse av fenomenet. Denne tilnærmingen kalles *induktiv tilnærming* (Braun & Clark, 2006, s. 88 – 89). Noen av kodene ble forkastet underveis, mens andre ble værende igjen til slutt.

6.3.6.3 Søk etter tema

Det neste steget handler om å omgjøre kodene til temaer og rydde i koder som er feil plassert eller fjernes (Braun & Clark, 2006, s. 89 - 91). Kodingen fra forrige steg ble i dette steget sortert inn i ulike tematikk. Den første runden med koding gav cirka 35 koder med alt fra ett til 20 sitater innenfor hver kode. Deretter ble alle de ulike kodene vurdert opp mot studiens problemstilling og forskningsspørsmålene som var ønsket besvart.

Hensikten med studien var å finne ut hvordan miljøterapeuter anvender fenomenologisk empati i møte med institusjonens brukere, kollegaer og andre gjennom å få fram beskrivelser og fortellinger fra praksis. Med bakgrunn i dette ble det naturlig å sette opp *fenomenologisk empati* som ett av hovedtemaene. Etter å ha transkribert og gjort første koding var inntrykket at alle informantene var opptatte av egen og andres forutinntatthet når de skulle beskrive bruk av fenomenologisk empati. På bakgrunn av dette ble *forutinntatthet* satt opp som et tema nummer to. Alle informantene nevnte også bruk av ferdigheten sjekk fakta, og dette ble også satt opp som et mulig tema. Til slutt i dette steget ble en del av kodene fjernet fordi de ble vurdert som enten for lik andre koder, eller som uvesentlig for å besvare studiens problemstilling.

6.3.6.4 Gjennomgang av temaer

I det neste trinnet ble temaene som tidligere hadde blitt identifisert gjennomgått. Ett av de foreløpige temaene; *sjekk fakta*, ble her vurdert til å heller være et undertema under forutinntatthet i stedet for et eget tema. Ved å gjennomføre en opptelling av referansene til hvert enkelt tema ble det vurdert at det var tilstrekkelig med data til å dekke de to hovedtemaene.

6.3.6.5 Definere og navngi tema

I det femte og nest siste steget ble tema og undertema gjennomgått for å forsøke å sikre at det ikke var overlappende tematikk. Et viktig poeng i dette steget er å finne ulike sammenhenger mellom temaer, uten at de overlapper hverandre, for at det skal danne en organisert historie til slutt (Braun & Clark, 2006, s. 92 – 93). Der etter ble både hovedtemaer og undertemaer for hvert hovedtema definert. Hovedtemaer ble værende som de var tidlig i prosessen, mens undertemaene ble revidert en rekke ganger underveis i prosessen. Til slutt ble tema navngitt og kategorisert. Første hovedtema var *fenomenologisk empati*, med undertemaene *bevissthet*, *ikke-dømmende holdning*, *dialektisk tenkning* og *validering*. Andre hovedtema var *forutinntatthet*, med undertemaene *antakelser*, *bekreftelsestendens*, *sjekk fakta* og *biososial teori*.

6.3.6.6 Å produsere rapporten

Det sjettede og siste steget er å utarbeide rapporten, eller resultatet av studien. I dette steget er det viktig å evne å fortelle informantenes historie på en overbevisende måte med kvalitet. Teksten må vise til nok evidens i dataene til å kunne beskrive tematikken (Braun & Clark, 2006, s. 93).

6.4 Datamaterialets kvalitet

For at leseren skal kunne stole på resultatene som fremkommer i en studie, er det viktig at leseren blir tatt med på de ulike trinnene i forskningsprosessen. Studien bør være preget av gjennomsiktighet for at den skal fremstå som troverdig, altså være konkret og etterrettelig for leseren i forhold til valg som ble tatt i prosessen og hvorfor (Thoresen et al., 2020, s. 87 - 88).

6.4.1 Forforståelse

Forforståelse er det vi kaller våre fagkunnskaper, antakelser, allmenne forestillinger og språket vårt. På en annen måte kan man forklare det slik at forforståelsen blir det *mentale bildet* vi skaper oss i møte med problemstillingen som skal undersøkes. Ved å ha en bevissthet rundt egen forforståelse får vi også mulighet til å være åpen for flere synspunkter om fenomenet vi skal undersøke, dersom vi jobber med forforståelsen vår underveis (Thoresen et al., 2020, s. 76).

For å få en så fordomsfri som mulig undersøkelse av en problemstilling, skriver Husserl om å sette en parentes rundt sin egen forforståelse (Thoresen et al., 2020, s. 75). Ved at jeg i dette studiet er bevisst min egen forforståelse i møte med litteratur og informanter, skaper jeg mulighet til å ha en større åpenhet til problemstillingen. Det gir meg mulighet til å stille flere åpne spørsmål og unngå fortolkninger basert på mine preferanser.

Jeg har vært ansatt i Bufetat og i ulike stillinger jobbet med barnevernsinstitusjoner i snart 20 år. På grunn av min erfaring og utdanning sitter jeg på erfaring og fagkunnskaper som i utgangspunktet kan være hensiktsmessig å inneha for å kunne belyse min problemstilling. Samtidig er jeg oppmerksom på at min forforståelse også potensielt kan være med på å skape noen antakelser som har med meg inn i studien (dette kommer jeg nærmere inn på i kapittel 6.4.5: *Forskningsetiske betraktninger*). Jeg har, etter beste evne, forsøkt å sette en metaforisk parentes rundt egen forståelse og gå inn i studien med en åpen innstilling.

6.4.2 Validitet

Validitet handler om gyldigheten av tolkningene som en forsker konkluderer med i ett studie, basert på de data som er analysert (Thagaard, 2009, s. 201). Thagaard viser til at når man presiserer validiteten, gjennom å stille spørsmål rundt tolkningene i forskningen, kan man se om de er valide og i samsvar med den virkeligheten forskeren studerer. Det skilles mellom intern og ekstern validitet. Intern validitet handler om hvordan de fortolkningene som finns i

en enkel studie vurderes. Overførbarhet viser til hvordan de samme argumentene forskeren bruker i ett studie kan ha gyldighet i flere sammenhenger (Thagaard, 2009, s. 201).

Innenfor fenomenologisk forskning er spørsmålet om tekst og virkelighet stemmer overens, og i hvor stor grad. For å kunne si at en studie har høy validitet må leseren ha mulighet til å få kunnskap om hele forskningsprosessen. For å kunne si at en fenomenologisk analyse er god, må forskeren kunne vise at det er tatt høyde for sin tilknytning til forskningsfeltet og sine informanter (Postholm, 2005, s. 170 - 171). Informantenes utsagn kan være sanne eller falske. Dette vil også knyttes til validiteten. Det vil være viktig i kvalitativ forskning om det er mangfoldig informasjon i forskningen og evnen forskeren viser til å analysere, fremfor størrelsen på det som er valgt ut (Postholm, 2005, s. 164).

Validitet kan også vises gjennom at ulike studiers tolkninger kan bekrefte hverandre. Har forskeren ett kritisk blikk på analyseprosessen, vil det styrke validiteten. Det vil det også gjøre dersom en kollega gjennomgår analysene til forskeren (Thagaard, 2009, s. 202). Jeg brukte samme intervjuguide til alle intervjuene i studien (se vedlegg 1: Intervjuguide). Det vil være med på å styrke validiteten. Jeg stilte spørsmål ved behov for å være sikker på at jeg hadde riktig forståelse av informantens svar. Jeg brukte digital diktafon fra nettskjema.no for å få en korrekt gjengivelse av intervjuene. Lydkvaliteten på intervjuene var av god kvalitet som gjorde at transkriberingen var gjennomførbar. Opptakene ble brukt gjentatte ganger i transkriberingen for å sikre at empirien ble gjengitt så likt det informantene sa som mulig.

6.4.3 Reliabilitet

Reliabilitet skal si noe om hvordan transkripsjonens konstruksjonsmessige natur kommer frem, ved å se nærmere på dens pålitelighet og gyldighet. Ifølge Kvale og Brinkmann blir sjeldent transkripsjonens pålitelighet nevnt i intervjuer innenfor samfunnsvitenskap.

Det er teknisk sett enkelt å foreta en kvantifisert reliabilitetsjekk. Ved å bruke ett dataprogram som kan telle antall ord som er ulike i to transkripsjoner fra samme intervju, kan man se om to personers gjengivelse stemmer med hverandre. De viser til ett eksempel hvor to psykologer blir bedt om å transkribere ett intervjuopptak så nøyaktig som mulig. Likevel velger de

forskjellige måter å både ordlegge og tolke det intervjueren spør om. Dette ender opp med at ordlyden og valg av ord i enkelte av spørsmålene blir så usikkert, at det blir vanskelig å tyde hva intervjupersonens svar faktisk viser til (Kvale og Brinkmann, 2021, s.211). Når de skulle se på årsakene til dette, kunne det blant annet skyldes på kvaliteten på opptaket, at det ble hørt feil. Andre forskjeller kan kanskje ikke entydig avklares. Dette kan være hvordan man velger å tolke pauser i setninger, for eksempel om det er en naturlig lengre pause for at de skifter tema, eller er pausen knyttet til noe spesifikt som skjer i samtalen. Tar man med enda flere faktorer, slik som stemmebruk, nervøsitet (fliring, skjelving i stemme), sukk osv., vil transkripsjonens reliabilitet bli ett eget forskningsprosjekt (Kvale og Brinkmann, 2021. s. 211).

Grunnen for at transkribering blir tatt opp i sammenhengen med reliabilitet er at det har å gjøre med forskningsresultatets konsistens og troverdighet å gjøre.

For å kunne bevise konsistens og pålitelighet i en forskningsrapport må man se på om det samme resultatet kan fås av andre forskere på et annet tidspunkt, med bruk av samme metode.

6.4.4 Overførbarhet

Det er nødvendig at den som utfører en kvalitativ studie utvikler sin forståelse, for det gjør at forskeren kan tolke fenomenet på en slik måte at det kan gi en overførbarhet, ikke bare beskrivelser av dataene (Thaagard, 2009, s. 207). Det som vil være viktig med overførbarhet er at studien/undersøkelsen tolkes på en måte som gjør at den kan bli forsket videre på av andre eller utprøvd. Overførbarhet er derfor med på å sette noen retningslinjer for en studie, også utvalget som er grunnlaget for studien. Dersom en person har kjennskap fra før av til fenomenet som studeres, vil en som leser kunne se det i sammenheng med andre relevante problemstillinger, dersom overførbarhet har vært vurdert under utvalget av studien. Dette vil være spesielt relevant for personer som arbeider innenfor samme felt som det fenomenet er tatt fra, eller har annen erfaring med det, burde det være mulig for disse personene å kjenne seg igjen i tolkningen av studien, selv også når det ikke er samme fenomen som studeres (Thagaard, 2009, s. 207-210).

I denne studien har jeg valgt få informanter, derfor vil ikke en kvantitativ forskningsmodell kunne gitt overførbarhet. Derimot med kvalitativ forskning vil kunnskapen jeg presenterer kunne overføres til lignende sosialvitenskapelige fenomener. Det er ikke slik at alle funn i studien kan direkte overføres til disse fenomenene, men de kan vise likhetstrekk, være sammenlignbare, og derfor gi grunnlag for videre forskning på temaet.

6.4.5 Forskningsetiske betraktninger

Søknad om godkjenning av denne studien ble sendt in til Sikt, kunnskapssektorens tjenesteleverandør, og returnert godkjent (se vedlegg 2: Godkjenning fra Sikt). Denne godkjenningen må være på plass før forskningsprosessen starter for å sikre at forskningsetiske problemstillinger blir ivaretatt. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora skriver at forskningsetikk er et sett med grunnleggende normer som det internasjonale forskerfellesskapet har blitt enige om å forankre. Forutsetninger for forskningens pålitelighet og kvalitet vil være en forpliktelse og en søken og etter sannhet, redelighet og ærlighet (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2021, s. 6).

Thagaard skriver at forskeren i en studie er den ansvarlige for fortolkningen av informantenes svar fra intervjuene. Lettfattelige løsninger basert på forskerens tolkninger kan i ytterste konsekvens virke provoserende på informantene (Thagaard, 2009, s. 214). Med dette i mente har det i analysen blitt forsøkt å arbeide fram en mest mulig nyansert forståelse av tolkningene, nettopp for å unngå dette. Informantene fikk i forkant av intervjuene tilsendt intervjuguiden og prosjektbeskrivelsen (se vedlegg 2). Dette for å forberede dem til selve intervjuet og samtidig informere om frivillighet og mulighet til å trekke seg dersom de ønsket dette. I starten av hvert intervju ble denne informasjonen i tillegg gjentatt muntlig, i tillegg til kort informasjon om konfidensiell behandling og sletting av datamaterialet etter endt forskning. Alle informantene svarte skriftlig på samtykke per e-post, samt samtykket til intervjuet muntlig ved oppstart. Informantenes konfidensialitet og anonymitet har blitt forsøkt hensyntatt under hele prosessen, og informantene har blitt anonymisert gjennom en kode av bokstaver og tall som ingen andre enn forsker har informasjon om.

En annen viktig forskningsetisk betraktning som er gjort i forbindelse med gjennomføring av denne studien er betraktninger om min egen rolle og forkunnskap. Som beskrevet i kapittel 6.5.1: *Forforståelse*, har jeg snart 20 års erfaring med å jobbe på barnevernsinstitusjoner og dette gir meg både en forforståelse av problemstillingen og en forutinntatthet med bakgrunn i mine erfaringer. I tillegg er det viktig for meg å understreke at jeg, på bakgrunn av å ha jobbet med OEM i snart ti år, også har erfart at innholdet i modellen er svært anvendbart og funksjonelt for å kunne jobbe med ungdom på institusjon. På grunn av disse erfaringene må jeg gjøre mitt beste for å være ekstra kritisk til problemstillingen, all den tid jeg personlig har stor tro på modellen. Dette er viktig for å unngå at mine holdninger og vurderinger farger innholdet i datagrunnlaget og at jeg i verste fall blir min egen feilkilde. I den forbindelse er det ryddig å her også informere om at jeg har vært med å bidra til en av mine kilder i studien; OEM sin faglige beskrivelse. Denne kilden har ingen forfatter, men er utgitt av min enhet i Bufetat; Spisskompetansemiljø Endringsarbeid i Omsorgsinstitusjon.

7 Presentasjon av resultater

Studiens bearbejdede datamateriale vil bli presentert i dette kapitlet. Datamaterialet er basert på studiens problemstilling og forskningsspørsmål. Først vil det bli gitt en kort presentasjon av informantene til intervjuundersøkelsen. Deretter vil komme en redegjøring av tematikk for hovedtemaene og de underkategoriene som ble utviklet som et ledd i analyseprosessen. Til slutt vil selve resultatene presenteres. Diskusjonen vil bli presentert i neste kapittel; kapittel 8.

7.1 Presentasjon av studiens informanter

Dette underkapitlet inneholder kort informasjon om studiens informanter. Det ble gjennomført intervjuer med til sammen 5 miljøterapeuter. Samtlige av informantene var yrkesaktive, var ansatt i 100% stilling som miljøterapeuter og hadde mer enn fire års erfaring med å jobbe med OEM som fagmodell og som deltaker i konsultasjonsteam (se tabell 1). Informantene var ansatt ved tre ulike omsorgsinstitusjoner, fordelt geografisk i ulike landsdeler.

Tabell 1 – Studiens informanter

INFORMANT	KJØNN	ANSATT STILLING	ERFARING MED OEM / KONSULTASJONSTEAM
A1	Kvinne	100%	5 år
A2	Kvinne	100%	5 år
B1	Kvinne	100%	6 år
B2	Kvinne	100%	4 år
C1	Mann	100%	6 år

7.2 Kategorisering av resultater

Underveis i arbeidet med transkribering og analyse av datamaterialet ble det delt i to hovedkategorier jamfør studiens problemstilling og hensikt. De to hovedkategoriene ble delt inn i til sammen åtte underkategorier som framstod som sentrale for å belyse problemstillingen. Underkategoriene ble utarbeidet gjennom analyseprosessen og har som sin primære funksjon å fange opp tematikk fra hovedtemaene fra intervjuene. Hovedkategoriene og underkategoriene er ulike, men resultatene er imidlertid ikke gjensidig utelukkende, hvilket betyr at resultatenes relevans potensielt kunne inngått i flere av temaene. Hoved -og underkategorier blir presentert i tabell under (se tabell 2).

Tabell 2 – Hovedtema og underkategorier

HOVEDTEMAER	UNDERKATEGORIER
FENOMENOLOGISK EMPATI	<ul style="list-style-type: none">• Bevissthet• Ikke-dømmende holdning• Dialektisk tenkning• Validering
FORUTINNTATTET	<ul style="list-style-type: none">• Antakelser• Bekreftelsestendens• Å sjekke fakta• Biososial teori

7.3 Fenomenologisk empati

Dette funnet omhandler forståelsen av, og erfaringer med, bruk av prinsippet om fenomenologisk empati. Fenomenologisk empati er enten beskrevet spesifikt av informantene, eller nevnt eller beskrevet gjennom fire underkategorier; bevissthet, ikke-dømmende holdning, dialektikk og validering.

7.3.1 Bevissthet om fenomenologisk empati

Samtlige av informantene erfarer at en opplevd økning i bevissthet om fenomenologisk empati og det å innta en ikke-dømmende holdning, både på jobb og privat. En av informantene sier: *Jeg går rett i salaten hele tiden hjemme, privat. Men jeg er helt bevisst det*

da, når jeg gjør det. Jeg har forklart det overfor sønnen min som jeg går veldig i klinsj med, på ti år. Så jeg har blitt veldig flink til å si, og han har blitt flink til, å si unnskyld etterpå. Når jeg har dømt han da. Vi har fått gode samtaler om det, så jeg har tatt det med meg hjem ja.

Informantene erfarer at denne økte bevisstheten har hatt en positiv effekt i miljøterapien, og én av informantene beskriver før -og etter OEM som et veiskille i forhold til egen bevissthet om fenomenologisk empati. Informanten sier: *Bevisstheten er jo selvfølgelig mer til stede, og vi prater mer om det. Så den har jo hevet seg både i forhold til kollega og til ungdom.*

Fire av fem informanter beskriver at de i utgangspunktet var personer som var lite dømmende, noe som var til hjelp for dem i arbeidet med ungdom, også før OEM. Informantene erfarer at forskjellen etter implementering av OEM i stor grad handler om økt bevissthet rundt ikke-dømmende holdning og at terapeutene stadig blir påminnet om tematikken gjennom deres deltakelse i konsultasjonsteam. En av informantene beskriver hvordan hun oppfatter at prinsippene i OEM egentlig handler om menneskesyn og verdier: *Jeg tenker, og jeg sitter med en sånn opplevelse på veldig mye egentlig, at prinsipper, begreper, tenkemåter i OEM, egentlig handler litt om menneskesyn. For noen så er de verdiene, de er veldig naturlige. Det trenger ikke å stå i en faglig beskrivelse for å forstå det, for det er noe man enten har på en måte lært, eller noe man som en erfaring i livet har blitt veldig opptatt av. Jeg deler inn personalgruppen min inn, i de som har OEM-tankegang, og de som må lære seg OEM-tankegang.* Informanten legger til at hun føler at hun tilhører den første gruppen som hadde OEM-tankegang fra før av, men som har blitt mye mer bevisst på prinsippene etter å ha startet med OEM.

To av informantene erfarer at bevissthet på ikke-dømmende holdning har gjort dem mer ydmyk og at de havner i færre diskusjoner og konflikter. En av informantene sier: *Jeg føler jeg har blitt vanvittig mye mer ydmyk, og det kan man jo absolutt trekke en direkte parallell til med ikke-dømmende holdning. Det blir mindre diskusjoner. Det kan være at jeg tok over snittet flere diskusjoner før jeg begynte å jobbe aktivt med OEM. Det er ikke sikkert at det er en dårlig ting, men jeg har bare lagt merke til det, spesielt rundt venner og familie.*

Oppsummering av funn

- Informantene erfarer at de har fått økt bevissthet om fenomenologisk empati og at det påvirker dem i miljøterapien.

- Informantene erfarer at de er bevisst fenomenologisk empati også utenfor jobbsammenheng.

7.3.2 Ikke-dømmende holdning

Alle informantene redegjør for deres forståelse av hva en ikke-dømmende holdning betyr og hvordan de erfarer at prinsippet blir anvendt i miljøterapien. Det er ikke store variasjoner blant informantene i hvordan dette blir presentert. En informant beskriver ikke-dømmende holdning på denne måten: *Da tenker jeg for eksempel det med å ha blikket på kun den situasjonen man prater om, ikke trekke inn tidligere opplevelser, antakelser, at man holder fokus på saken først og fremst, situasjonen, og at man er villig til å prøve nye ting, se ting fra andre perspektiver, egne personlige grenser for eksempel også må man klare å legge til siden.*

En annen informant beskriver det slik: *Altså vi bombarderes jo av fordommer hele tiden, og vi antar ting om ungdom; de ligger, de drar ikke på skolen, dermed har de en dårlig holdning og bryr seg ikke. Så for meg er ikke-dømmende holdning noe å holde opp for seg selv hele tiden, og påminne seg det da, det at de gjør så godt de kan og den biten da. Samme informant trekker fram hvordan miljøterapeuter kan risikere å bli dømmende ovenfor ungdom når man snakker om livsvalg og mål: *Ja, altså vi kan bli litt dømmende i forhold til hva som er et godt liv, et liv som er verdt å leve for dem. Jeg synes det er veldig viktig, for det er ofte en annen standard enn vi har, og vi tenker at ungdommen kan nå så mye lenger. Så da tenker jeg på å godta at de kanskje legger listene litt lavere enn vi tenker de skulle ha gjort. Bare godta at ja, du skal jobbe på REMA, men det er jo kjempefint det. Liksom å ikke dømme at de har andre mål.**

En annen informant erfarer også at ikke-dømmende holdning påvirker deres holdning til ungdommene: *Ja, jeg tenker det handler jo om å ikke tenke negativt om noe ungdommen gjør, uten at man første setter seg inn i deres situasjon og ser det fra deres side. Selv om jeg kunne tenkt meg å ha løst til ting på en annen måte, eller tenkt at noe var lurt, så gjør noen andre det på sin måte og det kan jo være like riktig.*

Informantene erfarer også at ikke-dømmende holdning påvirker hvordan de samspiller med sine kollegaer: *Det er jo litt i forhold til en ikke-dømmende holdning i forhold til dem jobber med ungdommene, og respekterer at noen ikke synes det er greit å jobbe med dem. Jeg liker*

*det ikke, men dem liker kanskje ikke å jobbe med dem som avviser og selvskader og ligger mye under dyna. Så det er jo respekt for at vi er forskjellige, uten at det ikke handler om at en fraskrivelse seg noe ansvar. Vi er bare forskjellige typer, sånn som ungdommene er. Flere av informantene erfarer at de synes det er lettere å være ikke-dømmende ovenfor ungdom enn ovenfor egne kollegaer. En av dem beskriver det slik: *Jeg har en allergi mot å prate negativt eller dømmende om ungdommer. Og det lager litt støy for meg, som jeg må rydde opp i av og til. For jeg kan bli litt motpolen og så blir vi litt sånn hardt mot hardt. Så tenker jeg at det er ikke-dømmende, og de andre er dømmende, men jeg er dømmende når jeg lager den motpolen liksom. Det er bare helt automatisk, så er jeg mye mer dømmende med personalet. Så jeg har faktisk jobbet litt med det der, liksom å ikke dømme på bakgrunn av mine holdninger, at jeg må sortere litt da.**

Oppsummering av funn

- Informantene erfarer at de benytter prinsippet om ikke-dømmende holdning i miljøterapien.
- De fleste av informantene erfarer at det er lettere å innta en ikke-dømmende holdning ovenfor ungdommene enn ovenfor sine kollegaer.
- En av informantene erfarer at miljøterapeuter kan risikere å selv bli dømmende når vi snakker med ungdom om livsvalg og mål.

7.3.3 Dialektisk tenkning

Flere av informantene forteller om erfaringer med bruk av dialektisk tenkning, både i møte med institusjonens brukere, kollegaer og hjemme privat. Informantene beskriver dialektiske problemstillinger og kommer med eksempler. En av informantene sier følgende om hvordan det å sette søkelys på dialektikk påvirker tenkningen rundt ungdommene: *Bare se dem ifra deres ståsted med det dem har med seg, og samtidig, ikke behandle dem som for skjør. Det er en vanskelig balansegang med å sette krav på den ene siden, og samtidig forstå når dem ikke har forutsetninger for å få det til. Så den er jo litt sånn hårfin i forhold til hvor hardt en skal trykke. Samme informant sier følgende om bruk av dialektikk med sine kollegaer: ... og sånn prøver jeg å tenke på rundt kollegaer og andre folk som gjør andre ting enn det som vi hadde bestemt, at ting endrer seg, at de beveger seg, og at man må ikke slå handen av på den som ikke gjorde det den skulle. For det var sikkert en grunn til det.*

En annen informant framhever viktigheten av dialektisk tenkning når det oppstår konflikter, både på jobb og privat: *Jeg tenker kanskje ikke så mye over det med de relasjonene som er OK. Men der det er litt uenigheter, konflikter, så prøver jeg å være bevisst på det, og prøver å forstå at vi har forskjellige verdier og forskjellige måter å løse ting på.*

En av informantene er opptatt av et av dialektikkens mest sentrale mantra: *Jeg synes det er veldig godt mantra med at de gjør så godt de kan, og samtidig at de må gjøre det bedre. Det kan jeg ha litt problemer med noen ganger å tro på da, fordi jeg tenker at du får det til bedre enn det her. Men det er veldig greit å minne seg på det da.*

Oppsummering av funn

- Informantene beskriver dialektisk tenkning i sine besvarelser rundt ikke-dømmende holdninger.
- Informantene erfarer at dialektisk tenkning påvirker deres arbeidshverdag og hverdagsliv.
- Informantene erfarer at bruk av dialektisk tenkning kan være konfliktdempende.

7.3.4 Validering

Når informantene blir bedt om å beskrive hva som har vært virkningsfullt for dem med å delta på konsultasjonsteam, er det flere som snakker om sine opplevde positive erfaringer med å selv bli validert av sine kollegaer. En av informantene sier: *... jeg har jo ofte jobbet med de introverte jentene, som ikke sier så mye, så har jeg hatt mye behov for validering, for det å tørre å stå i det, for at det går litt sakte. Så den biten tenker jeg er det mest nyttige, valideringsbiten, i forhold til at, ja, det går sakte, men du får jo tross alt til noe med den ungdommen. Så det er den der støtten med at hvis jeg sitter og kjenner på at herregud, jeg får ikke noe, det går ikke framover. Og så får jeg høre at: Ja, men du får jo til det, det, og det. Ja, det stemmer det. Ja, da var det ikke så ille som jeg har sittet og kjent på når det har låst seg helt.*

En annen informant erfarer: *Det har vært å dele med gruppa mine problemer, og så har man kollektivt løst det. Så bare det å fortelle om ting jeg strever med eller trenger kollega-støtte til, har jeg fått støtte for. Så har jeg fått støtte for å ha nettopp vært åpen om det. Så har man sammen kommet med løsningsforslag og validering. Så har det blitt lettere for meg å jobbe*

med det når det har vært noen der på vekten min som har validert meg, ansvarliggjort meg, og stått sammen med meg på de tingene jeg har synes har vært utfordrende. Det har jeg opplevd som veldig godt.

En av informantene beskriver hvordan det er for henne å gi validering til ungdommer på institusjonen slik: *Kanskje jeg er litt for mye validerende. Jeg har litt for mye tålmodighet, men det er jo at det handler om å jobbe med dem som du ikke får noe svar fra, de som heiser på skuldrene og som snur ryggen til deg. Jeg liker å jobbe med dem og da tenker jeg at da har jeg utviklet over ganske mange år, mye tålmodighet og mye empati.*

Oppsummering av funn

- Informantene har positive erfaringer med å selv bli validert i konsultasjonsteam.
- En av informantene erfarer validering har ført til økt tålmodighet og empati i møte med ungdommene.

7.4 Forutinntatthet

Dette funnet omhandler ulike aspekter rundt forutinntatthet. Tematikken er enten beskrevet spesifikt av informantene, eller nevnt eller beskrevet gjennom fire underkategorier; antakelser, bekreftelsestendens, å sjekke fakta og biososial teori.

7.4.1 Antakelser

Alle informantene kommer inn på begrepet om antakelser i sine intervjuer og beskriver på ulike måter hvordan egne antakelser noen ganger kan komme i veien i samhandling med både ungdommer og kollegaer. En av informantene sier følgende når spurt om hva som har vært mest virkningsfullt med å delta på konsultasjonsteam: *Det er å være låst med egne tanker og fordomsfulle holdninger rundt en ungdom, å greie å få inn flere synspunkt og kanskje bare å bli validert. Man kan være fordomsfull ovenfor for kollegaen sin å tenke at den ikke gjør det godt nok, ikke får til noen endring, eller hva som helst. Og så det er godt å få sagt ord på det høyt og få veiledning på det. Det er veldig lagt rette for at man skal få sjekket ut egne fordommer og fortolkninger.*

En annen informant framhever hvordan egne antakelser har bidratt til at hun kunne gå i forsvar når andre medlemmer av konsultasjonsteamet presenterte løsningsforslag til hennes problemstilling. Hun sier: *... for det er mange som spør sånn, ja, men har du prøvd det? Jeg kjenner at jeg går litt sånn forsvar noen ganger, for at noen løsninger, det høres så enkelt ut. Så jeg vet jo at noen ganger, så svarer jeg; vær så god, du kan få prøve selv. Så jeg vet jo at jeg blir jo litt sånn og, selv om jeg greier jo også å snu om på det. Det er jo ment som hjelp, ikke som kritikk.* Samme informant problematiserer også hvordan egne antakelser kan føre til at hun unngår å ta opp en problemstilling i konsultasjonsteam fordi hun har bedømt den som for enkel eller uinteressant for andre medlemmer. Hun sier: *Ja, for det er jo ofte at jeg ser dem skriver på tavlen at jeg tenker; å herregud, dette her kunne jo jeg også tatt. Det er bare at man må tørre å ta i sånne ting hvor man kan spørre seg selv; skal jeg ta det her, blir det her for enkelt? Man må bare gjøre det like vel.*

En annen informant erfarer at en måte å unngå å handle ut fra egne antakelser kan være å bruke et jeg-perspektiv og bruke seg selv og erfaringsbaserte eksempler: *Jeg spiller veldig ofte på egne erfaringer og bruker ofte et jeg-perspektiv, eller et hva om jeg-perspektiv, at jeg bruker meg selv. Da tenker jeg at da fjerner man mye av denne ikke-dømmende holdningen, for da antar ikke jeg at jeg vet, fordi det er deg vi prater om. Men det er validering i at dette hadde vært naturlig for hvem som helst. Så det at man løfter fram erfaringsbaserte eksempler, det har jeg veldig god erfaring med. Jeg føler at det treffer veldig ungdommene, og de fleste situasjoner kan du egentlig bryte ned, så har du en lignende erfaring selv. Jeg tenker det å bruke seg selv som menneske, også i den jobben her, det er et fint eksempel på ikke-dømmende holdning, for da blir den avstanden mellom oss og den mindre.* Samme informant erfarer også at hun har med seg egne antakelser også i møte med sine kollegaer: *Det er lett å tenke at dette tåler jeg, så dette tåler alle andre også. Men på ingen måte. Man har sin egen måte å jobbe på å håndtere følelser og ting i livet generelt, og det tar det med deg inn på arbeidsplassen også.*

Oppsummering av funn

- Informantene erfarer at egne antakelser påvirker dem i møte med ungdommer og kollegaer og at det kan være hensiktsmessig å forsøke å legge dem vekk.
- Informantene framhever viktigheten av bevissthet rundt egne antakelser i møte med andre.

7.4.2 Bekreftelsestendens

Gjennom besvarelsene i intervjuene kommer flere av informantene inn på tematikk rundt bekræftelsestendens, også kjent som bias eller forutinntatthet. En av informantene problematiserer hvordan hun, etter at hun gikk over i en ny rolle som ledende miljøterapeut, nå samhandler mindre med ungdom og derfor nå mottar mer informasjon fra kollegaer og fra dokumenter, og mindre rett fra kilden; ungdommene. *Det kan nok også være litt i den rollen er i nå, at jeg samhandler mye mindre med ungdommer (som ledende miljøterapeut?) enn jeg har gjort tidligere. Så de fleste inntrykk jeg har av ungdommer nå er ofte fortalt eller lest. Jeg har veldig lite direkte samhandling med dem. Og da tror jeg at jeg blir preget av den som forteller, altså den som gir meg informasjon. For det blir alltid ilagt noen vurderinger og en holdning når du videreformidler ting.*

Samme informant erfarer også at hvilket språk og formuleringer man benytter har betydning fordi det kan påvirke hvordan en ungdom blir møtt basert på forventninger som blir skapt gjennom beskrivelsene. *Vi har hatt en case nå med et inntak, hvor det har vært vanskelig å lande veien videre. Veldig utfordrende på systemnivå. Der ser man igjen hvilke språk som blir brukt fra toppen av ned, og det smitter man vanvittig over på hvordan språk vi inntar. Det er så viktig at alle bruker et språk som man kan stå for, som skal representere institusjonens språk. Det gjelder både på hvordan vi prater til ungdommer, til foresatte, men også hvordan en leder prater om dette. Det er kjempeviktig.*

En annen informant erfarer at *villighet* er et viktig begrep for å unngå å handle etter egen bekræftelsestendens. *Gå inn i møter med villighet, ikke gå inn med forutinntatthet. Å bare møte opp i interaksjoner der jeg er villig til å lære noe og høre, sier informant.* Samme informant er opptatt av hvordan det å legge vekk egen bekræftelsestendens og fordommer har vært effektivt i samhandling med ungdommer. Han kommer med ett enkeltksempel om en ungdom, en jente, som ble oppfattet av øvrig personal til å ha merkelige interesser og framstå som svevende i kommunikasjonen. *Det eneste jeg kan kjapt hente opp i fra minnet er jo at vi har jo en ungdom som liker å snakke om alt i fra himmel og jord. Men det er jo ting hun er opptatt av da. Jeg er ikke interessert i å korrigere eller rette på henne, jeg er ikke bare interessert i å la henne prate for det kan virke litt sånn svevende. Å egentlig ikke dømme henne for det, fordi det er hennes interesser. det er det første egentlig kan komme på. Jeg skal ikke påstå at jeg er bedre, men jeg vil påstå at jeg tror hvis du spør henne, så vil hun føle seg*

mer anerkjent og møtt: At jeg ikke dømmer henne for det, kontra andre som synes det er vanskelig å sitte og høre på de samtalene der.

Oppsummering av funn

- En av informantene erfarer at hvem som gir henne informasjon, hvilken informasjon hun innhenter og språk og formuleringer som blir brukt påvirker hennes fortolkning av situasjonen og hennes bekreftelsestendens.
- En av informantene erfarer at det er effektivt i møte med ungdom å legge vekk egne fordommer og bekreftelsestendens.

7.4.3 Sjekk fakta

Samtlige av informantene nevner eller beskriver ferdigheten *sjekk fakta* på ulike tidspunkt under intervjuene, uten at dette ble spurt om, direkte eller indirekte, eller nevnt spesifikt. En av informantene har følgende erfaring: *Jeg tenker at jeg bruker mye tid på å sjekke ut om hvorfor ting er som de er før jeg dømmer. Jeg bruker veldig mye å sjekke fakta før jeg gjør meg opp en avgjørelse i ting. Jeg er veldig lite på den skjerp deg, ta deg sammen. Du får da til dette, hvorfor gjør du det ikke bare sånn? Veldig bevisst på å ikke bruke den. Senere i intervjuet sier samme informant: Som jeg snakket om tidligere, at vi ikke dømmer den som har tatt den avgjørelsen, men sjekk ut kanskje hva var det du gjorde, og hvorfor gjorde du det? Få en forklaring, i stedet for å kritisere, så tenker jeg at det handler om, jeg kommer stadig tilbake til å sjekke fakta. Hva var det som gjorde at du gjorde sånn? For det er jo mange ganger jeg har tenkt at herregud, hvorfor gjorde du det på den måten, og så har vi tatt en sånn pep-talk på kontoret: Hva var det som gjorde at du gjorde sånn? Og så får man en forklaring. For da hadde jeg manglet en del av situasjonen, eller jeg manglet noe som gjorde at jeg kunne ha dømt det vel der og da, for jeg tenkte at det var helt teit å si eller gjøre det på den måten, men så får jeg forklaringer bak, og så, ok. Ja, men da skjønner jeg det der.*

En annen informant kommer med et eksempel fra sin institusjon når hun blir bedt om å beskrive hvordan hun har benyttet prinsippet om fenomenologisk empati på jobb. Hun forteller om en beboer, en jente i ungdomsårene som miljøpersonalet var redde for skulle tenne på institusjonen. I tillegg beskriver informanten hvordan miljøpersonalet ikke hadde tillitt til jenta. *Jeg skulle vaske rommet til en ungdom i jula nå. Og med denne ungdommen så vi hadde vi noen fordommer, og tenkte at hun sikkert lurte oss, og så hadde jeg litt*

fordomsfulle og dømmende inntrykk av henne, og tenkte at det er noe mer her. Men det å tenne på institusjonen, det var vi redd for. Vi ville ikke at hun skulle tenne på. Og så skulle jeg gå inn på rommet hennes, og så hadde hun ferdighetsgruppe-manualen sin liggende, med fordeler og ulemper opp, og så var det et notat på siden av, hvor det stod: Ikke tenn på, ikke tenn på, ikke tenn på, nedover da. Og så kjente jeg jo at jeg dømte med en gang, og tenkte, å herlighet, hva er det hun enten vil signalisere til oss nå, eller går hun virkelig rundt og skal tenne på for å få views av noen på en eller annet plattform. Så da måtte jeg jo sjekke fakta, og ringte henne med en gang. Og da viste det seg at hun skulle klippe ut og lime på skrift på noe selvlaget lys hun hadde laget. Som hun hadde brukt papir på. Og dem kunne jo ikke tennes på, så da tenkte hun at hun skulle klistre opp på de lappene. Så det var et veldig godt eksempel på å sjekke ut fakta. Og da møtte jeg meg selv i døra i forhold til det å være dømmende ovenfor henne. Med mine fordommer.

En annen informant beskriver hvordan det å sjekke fakta og legge vekk egne fordommer har endret hennes atferd: *Jeg handlet mye mer i affekt før, og så var reaksjonsmønstret mitt var veldig likt. Hvis det var uenigheter, eller det var gjort handlinger som jeg var helt uenig i, eller ikke forstod, så var det ikke angrep, men jeg la til en dømmende holdning, og så fortsatte jeg ut fra det sporet, og det blir jo diskusjoner. Men man handler jo som regel ut fra beste intensjon. Samme informant beskriver også på et annet tidspunkt i intervjuet hvordan hun forsøker å sjekke fakta når hun blir oppgitt over kollegaer og selv får dømmende tanker om dem: *Hvorfor reagerer jeg på det her, liksom? Og hva er det egentlig som skjer? Gjør de sitt beste? Har de den opplæringen, de forutsetningene de trenger for å gjøre det som jeg dømmer dem for at de ikke har gjort, for eksempel? Ja, men jeg synes det er vanskelig. Spesielt når personale er dømmende overfor ungdommer, da strever jeg veldig med.**

Oppsummering av funn

- Samtlige av informantene benevner å *sjekke fakta* uten at det ble aktualisert av intervjuer.
- Informantene erfarer positive erfaringer med bruk av ferdigheten å sjekke fakta, samtidig som flere erfarer at den kan være utfordrende å minne seg selv på om å benytte den.

7.4.4 Biososial teori

Flere av informantene kommer i sine besvarelser inn på *biososial teori*, eksplisitt eller implisitt, uten at dette er aktualisert av intervjuer. Eksemplene under er i hovedsak gitt av informantene da de ble bedt om å gi eksempler på egen erfaring med ikke-dømmende holdning i miljøterapien. En av informantene erfarer følgende: *Biososial teori, det fanger meg hyppig. Og det er også veldig relevant til ikke-dømmende holdning. Det er der jeg ofte kan bli litt dømmende, når jeg leser noen linjer i ungdommens rapport, og tenker at det er derfor det har blitt sånn gjort, det er derfor du tenker og handler som du gjør. Som igjen kan være kjempedeilig får å få en forklaring på det, men på den andre siden kan det være veldig dømmende. Dette med å forstå på forhånd, før man har sjekket ut. Men jeg føler nok at jeg nettopp har en litt naturlig akkurat tankegang der.* Intervjuer følger opp med å spørre om informanten kan forsøke å skille mellom det som informanten oppfattet som naturlig tankegang for henne og det hun hadde lært som følger av den økte bevisstheten rundt ikke-dømmende holdning, samt hvordan hun erfarte at det hadde påvirket henne i møte med institusjonens ungdommer. Informanten velger igjen å ta opp biososial teori: *Igjen så blir jeg på en måte bare veldig opptatt av den biososiale teorien. At man ser helheten i ting, sammenhenger, med trykk på sårbarhetene.*

En annen informant erfarer at biososial teori er nyttig for å unngå bedømming av andres valg. Hun sier: *... og så likens mye det der med å tenke ut ifra deres ståsted, og det de har med seg som historie, og sårbarheter. Så er det derfor de løser det sånn? Ikke for å... Ja, på tross av at det er helt annerledes enn hvordan jeg ville ha gjort det selv.* Den siste informanten som omtaler biososial teori beskriver erfaringer med å forsøke å forstå sin egen søster bedre gjennom å se på hennes biososiale oppvekstshistorikk. Hun beskriver relasjonen mellom henne selv og søsteren som tidvis konfliktpreget og at hun hadde vansker med å forstå søsterens atferd. Hun sier følgende: *Jeg skal kanskje tenke på biososial teori og prøve å forstå det bedre enn å bare tenke at det er deg det er noe feil med. Som for eksempel med de tingene søstera mi gjør.*

Oppsummering av funn

- Flere av informantene framhever biososial teori som et verktøy i å forstå andre mer ikke-dømmende.

- En av informantene framhever viktigheten av å sjekke ut informasjonen som står i ungdommens rapporter og ikke forhåndsdomme basert på tilgjengelig informasjon.
- En av informantene har erfart at biososial teori har påvirket i sitt private liv.

8 Diskusjon

I dette kapittelet diskuteres resultatene av studien opp mot studiens problemstilling og teori som er relevant for å besvare studiens forskningsspørsmål. Diskusjonen er delt inn i samme hovedtema og underkategorier som framkom av analysen og ble presentert under resultater.

8.1 Fenomenologisk empati

8.1.1 Bevissthet om fenomenologisk empati øker bruken av det

«Bevisstheten er jo selyfølgelig mer til stede, og vi prater mer om det.

Så den har jo hevet seg både i forhold til kollega og til ungdom»

Alle informantene opplevde å ha fått en økt bevissthet rundt fenomenologisk empati etter å ha fått opplæring og praktisert OEM. To av informantene erfarte at det i hovedsak var bevisstheten rundt ikke-dømmende holdning som hadde økt, uten at dette hadde påvirket deres atferd. De forklarte dette med at de som personer bestandig hadde tenkt på en ikke-dømmende måte. Disse uttalelsene vurderes som paradoksale ettersom de samme informantene senere i sine intervjuer forteller om hvordan bevissthet rundt ikke-dømmende holdning hadde påvirket dem på ulike måter privat. En informant erfarte imidlertid at bevisstheten hadde påvirket hennes atferd både mot ungdom og kollegaer, mens en annen trakk fram hvordan økt bevissthet hadde påvirket henne i private situasjoner med sin sønn og ført til at hun oftere bad om unnskyldning. En av informantene trakk fram at hun vurderte at mye av prinsippene i OEM omhandlet verdier og menneskesyn, mens den siste informanten opplevde at denne bevisstheten hadde gjort henne mer ydmyk og dermed havnet i færre diskusjoner.

En av informantenes utsagn kan også forstås som mer problematisk. Informanten beskriver hvordan hun erfarer at prinsippene i OEM handler om menneskesyn, og at hun plasserer seg selv i en gruppe som ikke nødvendigvis hadde behov for å lære OEM, fordi hun hadde det med seg fra før av. Det vurderes at informanten har et poeng når hun mener OEM handler om menneskesyn. Det vurderes der imot at hennes uttalelse om at det finnes to leirer; de som må lære og de som kan fra før, på mange måter setter opp to motpoler, noe som ikke er i henhold til læren om dialektikk. En annen informant beskriver noe lignende, men det vurderer at denne informanten samtidig utviser en mer dialektisk holdning. Hun beskriver hvordan hun selv kan bli motpolen når hun tenker at andre er dømmende, og har måttet jobbe med dette.

Det vurderes at samtlige informanter for det første innehar en viss bevissthet rundt fenomenologisk empati, og for det andre at bevisstheten har påvirket dem til å bruke det mer. Det vurderes at dette også gjelder de to informantene som erfarte at bevisstheten i liten grad hadde påvirket deres atferd, ettersom de begge to i andre deler av intervjuet beskriver hvordan de nettopp hadde endret atferd etter de begynte å jobbe med OEM. Se kapittel 7.3.3: *Dialektisk tekning* og 7.4.3: *Sjekk fakta*. Det vurderes også at de ulike informantene hadde en relativt konform tilnærming til å beskrive fenomenet.

8.1.2 Prinsippet om ikke-dømmende holdning blir brukt i institusjonene

«... jeg tenker det handler jo om å ikke tenke negativt om noe ungdommen gjør, uten at man første setter seg inn i deres situasjon og ser det fra deres side»

Det vurderes også med dette undertemaet at informantene svarte relativt konformt i deres besvarelser. Informantene trekker fram at våre antakelser ikke alltid stemmer og at terapeuter trenger å utvise villighet til å ta andres perspektiver og prøve nye ting uten å dømme eller fortolke. Dette vurderes til å være i tråd med Swales som skriver at terapeuter trenger å beskrive atferd spesifikt og unngå merkelapper og feilaktige antakelser. En av terapeutene

trakk fram hvordan terapeuter på institusjoner ubevisst kan ende opp med å ømme ungdoms livsvalg i et forsøk på å fortelle dem at vi har mer tro på dem enn de selv har. Samtlige informanter beskriver at ikke-dømmende holdning har påvirket dem i møte med både ungdommer og kollegaer, og noen synes det er lettere å innta en ikke-dømmende holdning mot ungdom enn mot dere kollegaer.

8.1.3 Terapeutene praktiserer dialektisk tenkning

*«Det er en vanskelig balansegang med å sette krav på den ene siden,
og samtidig forstå når dem ikke har forutsetninger for å få det til»*

Flere av informantene hadde fortellinger og betraktninger som kan tyde i retning mot at de hadde forstått hva som er essensen av dialektisk tenkning. En av informantene var opptatt av den vanskelige balansegangen mellom å på den ene siden sette krav til ungdom og ikke behandle dem som mer skjør enn de faktisk er, og samtidig forstå at de har ting med seg som gjør at de vil ha behov for noe hjelp. Samme informant sa at hun forsøkte å tenke dialektisk rundt kollegaer og andre også, ikke kun rundt ungdommer. Hun trakk her fram at ting er i konstant endring og bevegelse. Informantens valg av ord og begreper i sin besvarelse vurderes som et mulig bevis for at informanten hadde bevissthet rundt dialektisk tenkning og tilsynelatende utøvde fidelitet til OEM.

En annen informant beskrev også at dialektisk tenkning hadde påvirket henne både på jobb og privat i forbindelse med hvordan hun tenkte rundt uenigheter og konflikter. Hun trakk fram hvordan hun forsøkte å være bevisst at mennesker har forskjellige verdier og ulike måter å løse ting på. Den siste informanten som omtalte dialektisk tenkning trakk fram det som hun omtalte som et mantra: De gjør så godt de kan, og samtidig må de gjøre bedre. Det som informanten beskriver her er beskrevet av Linehan i en liste med til sammen åtte antakelser om pasienter med emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse (Linehan, 1993, s. 106) Dette er redegjort for i kapittel 3.8: Antakelser om pasienter med emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse. Det vurderes at informantens valg om å trekke fram antakelser som

er sentrale i teorien rundt både DBT og OEM kan tydes som et bevis for at informanten hadde teoretisk bevissthet rundt dialektisk tenkning.

8.1.4 Å bli validert styrker selv-validering og terapeutisk allianse

«Så den biten tenker jeg er det mest nyttige, valideringsbiten, i forhold til at, ja, det går sakte, men du får jo tross alt til noe med den ungdommen. Så det er den der støtten med at hvis jeg sitter og kjenner på at herregud, jeg får ikke noe, det går ikke framover»

Som det tidligere har blitt referert til i kapittel 3.4.1: *Å forbedre den terapeutiske alliansen* og 3.4.2: *Å modellere og styrke selv-validering*, kan validering virke styrkede for relasjonen og alliansen mellom terapeut og klient. I tillegg skriver Linehan at det å selv bli validert kan hjelpe på veien mot å identifisere og beskrive egne følelser på en ikke-dømmende måte.

Når informantene omtalte validering på ulike måter under intervjuene, var det i hovedsak forbundet med å selv motta validering i forbindelse med gjennomføring av konsultasjonsteam. I teoridelen av studien ble det framhevet viktigheten av at terapeuter modellerer validering i møtet med klienten. Det at informantene framhever hvordan de selv hadde positive erfaringer med å bli validert i konsultasjonsteamet kan tyde mot at modellering også kan ha funnet sted mellom medlemmene i teamet. Som beskrevet tidligere skriver Swales at validering hjelper klienten bort fra passivitet og mot å stole på egne opplevelser (Swales, 2019, s. 332). I flere av uttalelsene fra miljøterapeutene kom det utsagn som kan tyde i retning av at også miljøterapeuter kan ha behov for å stole mer på egne opplevelser og avgjørelser de tar i institusjonsmiljøet. De samme informantene beskriver hvordan det å bli validert endrer egne tankemønstre over mot mindre invalidering og bedømming av seg selv, noe som vurderes som i tråd med den teoretiske bakgrunnen og intensjonen bak bruk av validering.

En av informantene beskriver at hun mestrer å jobbe med unnvikende og introvert ungdom, og at hun til dels forklarer dette med at hun i møte med ungdom er validerende og tålmodig og med mye empati. Det er imidlertid kun én av fem informanter som omtaler styrking av terapeutisk allianse og hun nevner ikke relasjon spesifikt, kun at hun «får til» å jobbe med ungdom med slike atferdsmønstre.

8.2 Forutinntatthet

8.2.1 Egne antakelser kan komme i veien

«Det er lett å tenke at dette tåler jeg, så dette tåler alle andre også»

Alle informantene benevnte egne antakelser på ulike tidspunkt i løpet av intervjuene. De fleste av informantene snakket om antakelser i forbindelse med å delta på sitt konsultasjonsteam, men hadde også eksempler fra samhandling med ungdom. En informant sa at egne antakelser kunne føre til at hun gikk i forsvar, selv om hun egentlig visste at det hun mottok var ment som hjelp og ikke først og fremst kritikk. En annen informant beskriver hvordan egne antakelser hadde ført til at hun ikke turte å ta opp problemstillinger i konsultasjonsteam som det senere viste seg at andre også lurte på. Det fremheves av en av informantene hvordan han benytter et jeg-perspektiv og eksempler fra eget liv fordi dette kommuniserer til ungdommen at han ikke nødvendigvis antar så mye om ungdommen, men heller forteller om seg selv der det er nyttig.

Fordi at, som beskrevet tidligere, egne antakelser kan komme i veien for å innta en ikke-dømmende holdning ble det vurdert som et funn underveis at samtlige informanter valgte å snakke om dette. Informantene framhever hvordan bevissthet rundt egne antakelser i møte med andre kan være nyttig for å unngå dømmende holdninger. Dette vurderes til å stemme overens med det Linehan skriver om egne antakelser og å sette merkelapper, og hennes

motsvar til dette med sine egne antakelser. Se kapittel 3.8: *Antakelser om pasienter med emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse og terapi.*

8.2.2 Vær observant på egen bekreftelsestendens

«Gå inn i møter med villighet, ikke gå inn med forutinntatthet.

Å bare møte opp i interaksjoner der jeg er villig til å lære noe og høre»

Linehan skriver at menneskers bekreftelsestendens gjør at vi foretrekker å samle informasjon som bekrefter våre egne antakelser og tro, og at dette kan ses på som et eksempel på ikke-dialektisk tenkning (Linehan, 1993, s. 368). I kapittel 3.3: Dialektisk tenkning ble det beskrevet hvordan Linehan advarer mot å bli værende i den ene polariteten eller den andre fordi virkeligheten er i konstant endring. Dialektisk tenkning handler med andre ord om å forsøke å legge vekk egne antakelser og forutinntatthet og lete etter hva som er blitt utelatt.

En av informantene hadde tidligere jobbet tett på ungdommene på sin institusjon, men var på tidspunktet for intervjuet gått over i en i fagstilling som ifølge henne selv gjorde at hun samhandlet mye mindre med institusjonens brukere enn tidligere. På grunn av dette erfarte informanten at hun i motsetning til tidligere mottok mindre informasjon om ungdommene direkte fra dem selv og i stedet fikk det meste av informasjon fra det hennes kollegaer fortalte henne og det hun kunne lese i rapporter og logger. Informanten framhever hvordan denne typen informasjon ofte blir formidlet med noen holdninger og vurderinger som kan påvirke hvordan mottaker tolker informasjonen. Informanten sier: *... det blir alltid ilagt noen vurderinger og en holdning når du videreformidler ting.* Samme informant er opptatt av språk og hvordan språket også kan påvirke tolkninger i ulike retninger. Det vurderes at informantens engasjement for å snakke om denne tematikken kan bety at Linehans budskap

om å være observant over egne antakelser og lete etter det som er utelatt, kan ha blitt forstått av informanten.

En annen informant framhever villighet til å høre og lære som et mulig botemiddel mot egne antakelser og kommer med et eksempel fra egen praksis. I eksempelet forteller han om en jente som bodde på institusjonen som ble oppfattet som merkelig med en gjeldende narrativ i personalgruppen om at hun ønsket å *snakke om alt i fra himmel til jord*. Informanten erfarte at han klarte å bygge en anerkjennende og møtende relasjon til jenta ved å ikke dømme henne, men bare la henne prate.

8.2.3 Sjekk fakta i stedet for å stole på fortolkninger

«Jeg bruker veldig mye å sjekke fakta før jeg gjør meg opp en avgjørelse i ting.

Jeg er veldig lite på den skjerp deg, ta deg sammen»

Linehan beskriver hvordan det kan være utfordrende å vite forskjell på hva som er fakta og hva som er egne fortolkninger. *Sjekk fakta* er som tidligere beskrevet en konkret ferdighet som blir tilbudt i ferdighetstrening med ungdom i institusjoner som har OEM som fagmodell. Ferdigheten er ment som et hjelpemiddel for å skille mellom egne fortolkninger og fakta i en gitt situasjon, gjerne en som inneholder aktivering av følelser (Linehan, 2015, s. 286).

Sjekk fakta var ikke i utgangspunktet tenkt med som undertema under hovedtemaet som var forutinntatthet, men ble med fordi den stadig ble aktualisert av informantene. I særdeleshet blir det å sjekke fakta nevnt når informantene snakker om å innta en ikke-dømmende holdning, som er hovedbasis for denne studien. En av informantene beskriver hvordan hun har brukt mye tid på å sjekke ut fakta nettopp for å unngå å dømme både ungdommer og sine kollegaer. En annen informant forteller en historie om hvordan hun forhastet dømte en ungdom basert på noe hun leste i ungdommens ferdighetsmanual. Informantens poeng med

historien var at hun møtte seg selv i døren fordi hun dømte ungdommen feilaktig og derfor burde ha sjekket fakta før hun fortolket situasjonen.

En annen informant beskriver at det å forsøke å legge vekk egne fordommer og sjekke ut fakta i situasjoner har endret hennes atferd. Hun beskriver at hun tidligere handlet mer i affekt uten å først sjekke ut hva som var fakta når hun var uenig i noe. Dette har ifølge informanten også påvirket hennes samhandling med kollegaer fordi hun i større grad enn tidligere forsøker å utforske hva som ligger bak kollegaenes atferd.

Det vurderes som påfallende at samtlige av informantene på eget individuelle initiativ benevner ferdigheten sjekk fakta under sine besvarelser av ulike spørsmål i intervjuundersøkelsen, og i særdeleshet i beskrivelser av ikke-dømmende holdning. Dette vurderes videre som en mulig pekepinn mot at informantene har forstått innholdet i prinsippet om fenomenologisk empati.

8.2.4 En forståelse av biososial teori hjelper mot dømmende holdninger

«Biososial teori, det fanger meg hyppig.

Og det er også veldig relevant til ikke-dømmende holdning»

Begrepet om biososial teori ble beskrevet kortfattet i kapittel 3.7: *Biososial teori*, og er en modell basert på en hypotese om at vi ikke bare har medfødte biologiske egenskaper og et miljø som påvirker oss, men at disse to også gjensidig påvirkes av hverandre (Swales & Heard, 2019, s. 8).

Begrepet om biososial teori ble ikke spurt om direkte eller indirekte i løpet av intervjuene. Likevel var det flere av informantene som kom inn på temaet når de snakket om

fenomenologisk empati og det å innta en ikke-dømmende holdning. Enkelte av informantene oppgav biososial teori som en hjelp i å innta en ikke-dømmende holdning fordi de erfarte at teorien hjalp dem mot å forstå ungdommer og kollegaers atferd som et resultat av deres arv, miljø og transaksjoner dem imellom. Det ble vurdert at informantenes søkelys på biososial teori når de ble spurt om erfaring med ikke-dømmende holdning på sin institusjon kunne tyde på en bevissthet om teorien og en forståelse av at det kan være komplekse forklaringer bak menneskers atferd. Dette ble vurdert, med bakgrunn i faglitteratur og andre uttalelser, til å være tegn på at informantene også hadde forstått prinsippet om fenomenologisk empati.

9 Avslutning

Målet med denne studien var å forsøke å finne ut hvordan miljøterapeutene ved OEM-institusjoner hadde anvendt fenomenologisk empati og hvordan bevisstheten rundt dette hadde påvirket det, både på jobb og på privat. I fortsettelsen av hvordan miljøterapeuter anvender fenomenologisk empati, var også et forskningsspørsmål om miljøterapeutene anvendte det som beskrevet i faglitteraturen. Et sekundært mål var å undersøke om konsultasjonsteamene hadde oppfylt sin funksjon, som beskrevet av Linehan, på barnevernsinstitusjonene der miljøterapeutene jobbet.

I diskusjonskapittelet ble det redegjort for hvordan samtlige informanter erfarte at de hadde fått økt sin bevissthet om fenomenologisk empati. Alle informantene kunne også redegjøre for hva fenomenologisk empati betød, og hva hensikten var. Det var et viktig moment i studien å sjekke ut dette først, ettersom informantene senere skulle svare på spørsmål relatert til denne tematikken. To av informantene erfarte at det kun var bevisstheten om fenomenologisk empati som var økt, ikke selve utførelsen av det, men de samme to informantene beskrev senere i intervjuene hvordan deres atferd hadde endret seg noe etter å ha fått økt bevissthet. Videre svarer informantene konformt når de snakker om ikke-dømmende holdninger i sine institusjoner. Dette kan tyde på at utførelsen av bruk av ikke-dømmende holdninger praktiseres i hvert fall noe likt fra institusjon til institusjon. I tillegg til at informantene ordlegger seg på måter som ligner på hverandre, svarer fire av fem informanter at de synes det var mer utførende å opptre ikke-dømmende ovenfor kollegaer enn med ungdommer. Som det ble redegjort for i kapittel 4.2: Konsultasjonsavtalen i DBT, var Linehans hovedformål med

konsultasjonsteam at terapeuter skulle behandle hverandre minst like godt som pasientene. Det vurderes at dette formålet er kun er delvis oppfylt på bakgrunn av disse uttalelsene, og at Linehan kan ha hatt et poeng med å sette opp formålet. Det andre formålet var at avtalepunktene i konsultasjonsavtalen skulle bidra til å holde terapeuter innenfor rammeverket av DBT. På dette formålet vurderes måloppnåelse som høyere.

Et annet viktig spørsmål som dukket opp etter hvert i prosessen var om miljøterapeutene forstod meningen bak dialektisk tenkning og praktiserte dette. Det vurderes at flere av informantene hadde betraktninger som kunne tyde i retning av dette. En av informantene kunne også redegjøre for basal dialektisk filosofi da hun fortalte om hvordan alt er i endring og at det ikke fantes absolutte sannheter. Validering var også et undertema under fenomenologisk empati som informantene tok opp og som de kunne redegjøre for i sine besvarelser. Informantene snakket mest om å selv bli validert i forbindelse med konsultasjonsteam, og hadde utelukkende positive erfaringer med dette. Flere av informantene beskrev hvordan invalidering av seg selv kunne komme i veien og at de fikk hjelp med dette i sitt konsultasjonsteam. En av informantene erfarte at bruk av validering hjalp henne med styrking av den terapeutiske alliansen med ungdom. I kapittel 3.4.1. Å forbedre den terapeutiske alliansen og kapittel 3.4.2: Å modellere og styrke selv-validering, ble det redegjort for hvordan disse to blir listet opp av Swales (2019) sammen med tre andre punkt som valideringens funksjoner. Det vurderes at informantenes besvarelser tyder mot at disse to funksjonene i hvert fall delvis oppfylles i deres respektive institusjoner.

En annet hovedtema som ble klart i løpet av forskningsprosessen var forutinntatthet. Samtlige av informantene kom innom tematikken gjennom å beskrive hvordan egne og andres antakelser kunne komme i veien for dem i arbeidet med ungdommer. Det at samtlige benevner dette vurderes som et bevis for at informantene var bevisst egne antakelser og hvilken kraft som kunne ligge i dette når man skal unngå dømmende holdninger. Flere av informantene var også opptatte av egen bekreftelsestendens og hvordan den påvirker vår atferd gjennom tendensen til å samle informasjon som bekrefter det vi allerede vet, i stedet for å søke ny kunnskap. Informantene var tilsynelatende oppmerksomme på at hvordan vi ordlegger oss, også kan påvirke mottakerens inntrykk av våre holdninger og vurderinger. En

av informantene erfarte at ved å legge vekk egne bedømminger fikk bedre relasjon til en ungdom.

Et spennende funn var at samtlige informanter beskrev bruk av ferdigheten Sjekk fakta. Det vurderes at dette er et bevis for at informantene hadde bevissthet om ikke-dømmende holdninger, ettersom ferdigheten er ment nettopp som et verktøy for å skille fakta fra individuelle fortolkninger. Noen av informantene snakket også om biososial teori, som er ment som en forståelsesmodell over hvordan arv og miljø gjensidig påvirker hverandre og igjen fører til at et individ utvikler seg i den ene eller andre retningen. Det vurderes at informantene valgte å snakke om biososial teori fordi det er en modell som har som hensikt å få fram fakta og hypoteser knyttet til hvorfor ting har blitt som de har blitt, i stedet for et ensidig søkelys på ungdommen og hvorfor de gjør som de gjøre her og nå.

Et annet mulig funn vurderes til å være informantenes konformitet. Til tross for at informantene var sprett ut over tre forskjellige landsdeler, ble det vurdert at de hadde tilsynelatende likt språk når de snakket om miljøterapi og OEM. Dette kan være en mulig pekepinn mot at miljøterapeutene i studien hadde fidelitet til modellen, fordi de tilsynelatende hadde internalisert språket og begrepene i OEM. Dette kan underbygges av en vurdering om at informantene kunne teorien bak OEM ujevnt, men godt. Samtidig er et mulig motargument at informantene kan ha endret språket sitt noe gitt den situasjonen de befant seg i.

9.1 Konklusjon

Det vurderes at samtlige av informantene i studien hadde utviklet en bevissthet til fenomenologisk empati, å ta en ikke-dømmende holdning. Prinsippet vurderes til å jevnt over være forstått av informantene, som har gitt bevis for dette gjennom beskrivelser, historier og vurderinger fra deres arbeidsliv og privatliv. Det vurderes at to av informantene skilte seg ut med å gi til dels svært detaljerte beskrivelser som kan vitne om god forståelse av OEM i sin helhet.

Informantene redegjorde for hvordan de hadde forsøkt å anvende fenomenologisk empati i miljøterapien og det vurderes at de i til en viss grad fulgte prinsippene som beskrevet i faglitteraturen for DBT, og i forlengelse, OEM. Historier de fortalte var både av suksesshistorier med bruk av ikke-dømmende holdning, men også historier hvor de senere vurderte at de kunne ha opptrådt mindre dømmende. Det vurderes som et interessant funn at informantene var opptatte av ferdigheten Sjekk fakta når de snakket om ikke-dømmende holdninger. Informantene beskrev en bruk av ferdigheten som vurderes som i henhold til fagmodellen. Ingen av informantene beskrev stegene i ferdigheten spesifikt.

Som beskrevet i 9.0: *Avslutning*, ble formålene satt av Linehan for konsultasjonsteam vurdert som delvis oppnådd. Se 4.2: Konsultasjonsavtalen i DBT.

9.2 Implikasjoner for videre forskning

Som jeg skrev i innledningen er det i Bufdirs langtidspan for forskning og evaluering, at utbredte tiltak som OEM bør evalueres. Jeg beskrev også at jeg har kjennskap om at mer forskning er på trappene. Det er mye som kan evalueres i forbindelse med en omfattende fagmodell slik som OEM. Et perspektiv som mangler fra denne studien og som hadde vært av interesse å få tak i, er brukerperspektivet i OEM. Det hadde vært spennende å høre fra ungdommer om hvordan de erfarte, eller ikke erfarte, at miljøterapeutene hadde bevissthet rundt ikke-dømmende holdninger.

Det er utfordrende å skulle vurdere om denne studien er generaliserbar eller i hvor stor grad den er overførbar. Studien omfatter en liten del av en stor fagmodell, og har et utvalg som kanskje ikke er stort nok til å si noe med sikkerhet. Likevel er det et håp at den vil være av interesse for utøvere av OEM, og at den har gitt en pekepinn mot at prinsippene i modellen er effektive når de blir brukt som tenkt.

Referanseliste

Blystad, M. H. & Grøgaard, S. C. (2024) Empatiens mange ansikter: Fenomenologisk og positivistisk empati. Oslo: *Psykologitidskriftet*, 24(1) <https://doi.org/10.52734/ERKP8472>

Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), s. 77 – 101.

De Nasjonale forskningsetiske komiteer. (2010) *Veiledning for forskningsetisk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag*. De nasjonale forskningsetiske komiteer.

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2021) *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Forskningsetiske komiteer.

Denscombe, M. (2021) *The good research guide*. Open university Press.

Espenes, K. et al. (2022) *Implementing a residential dialectical behavior therapy informed treatment model to improve adolescent mental health: Feasibility, fidelity, and acceptability*, i Routledge Taylor & Francis Online, volum 24. London: Tanford Online, side 1 – 20.

Heard, H. L. & Swales, M. A. (2016) *Changing behavior in DBT*. New York: The Guilford Press.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2021) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Linehan, M. M. (1993) *Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder*. New York: The Guilford Press.

Linehan, M. M. (2015) *DBT Skills Training – Handouts and worksheets*. New York; The Guilford Press.

NOU 2023: 24. (2023) *Med barnet hele vegen*. Barne- og familiedepartementet.

Postholm, M. B. (2005) *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasesstudier*. Oslo: Universitetsforlaget

Rathus, J. H & Miller, A.L. (2016) *DBT skills manual for adolescents*. (T. Velken & A.J. Tørmoen, Overs.). New York: The Guilford Press. (Opprinnelig utgitt i 2015)

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet - Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Oslo: Fagbokforlaget

Sayrs, H. R. & Linehan, M. M. (2019) *DBT Teams*. New York: The Guilford Press.

SKM endringsarbeid i omsorgsinstitusjon. (2020) *Faglig beskrivelse – Omsorgs- og endringsmodellen*. Tønsberg: Barne-, ungdoms- og familieetaten

Swales, M. A. & Heard, H.L. (2017) *Dialectical behavioral therapy*. New York: Routledge

Swales, M. A. (2019) *The Oxford handbook of dialectical behaviour therapy*. Croydon: Oxford University Press

Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (3. utg. ed.). Oslo: Fagbokforlaget

Thoresen, L., Rugseth G. & Bondevik, H. (2020) *Fenomenologi i helsefaglig forskning*. Oslo: Universitetsforlaget

Thornquist, E. (2018). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag* (2. utg. ed.). Oslo: Fagbokforlaget

Vedlegg

Vedlegg:

1. Intervjuguide
2. Godkjenning fra SIKT

Vedlegg 1: Intervjuguide

Forskningsspørsmål:

«Hvordan forstår, anvender og vurderer terapeuter i omsorgsinstitusjoner viktigheten av prinsippet om fenomenologisk empati i møte med institusjonens brukere og kolleger?»

Introduksjon:

- Kort presentasjon av meg selv og bakgrunn for mine forskningsspørsmål
- Informere om frivillighet og konfidensialitet knyttet til å delta som informant
- Undersøke om informantene har øvrige spørsmål før vi begynner

Avklaringsspørsmål:

- Hvor lang erfaring har du med å jobbe på barnevernsinstitusjon?
- Hvor lang erfaring har du med å jobbe etter OEM?

Om konsultasjonsteam:

- Kan du beskrive din opplevelse av å være deltaker i ditt konsultasjonsteam?
- Hva ber du om mest i konsteam?
- Hva med konsultasjonsteam har vært mest virkningsfullt for deg?
- Hva med konsultasjonsteam har vært utfordrende for deg?

Om fenomenologisk empati:

- Kjenner du til, og i så fall kan du med egne ord beskrive fenomenologisk empati?
- Hvordan anvender du prinsippet om fenomenologisk empati?
- Har det / på hvordan måte har det påvirket deg i møte med brukere?
- Teknikk? (ferdigheter for å være ikke-dømmende)
- Har det / på hvordan måte har det påvirket deg i møte med kolleger?
- Har bruken av prinsippet påvirket deg på noen andre måter?

Til slutt:

- Har du noen andre ting på hjertet angående det vi har pratet om?

Vedlegg 2: Godkjenning fra SIKT

 Norsk ▾ Eirik Haugnes Mikkelsen ▾

[Meldeskjema](#) / [Masteroppgave barnevern 2024](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

 04.01.2024 ▾

Referansenummer 432307	Vurderingstype Automatisk 	Dato 04.01.2024
----------------------------------	---	---------------------------

Tittel
Masteroppgave barnevern 2024

Behandlingsansvarlig institusjon
UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for barnevern og sosialt arbeid

Prosjektansvarlig
Turi Enoksen

Student
Eirik Mikkelsen

Prosjektperiode
20.01.2024 - 30.05.2024

Kategorier personopplysninger
Alminnelige

Lovlig grunnlag
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.05.2024.

[Meldeskjema](#)

Grunnlag for automatisk vurdering
Meldeskjemaet har fått en automatisk vurdering. Det vil si at vurderingen er foretatt maskinelt, basert på informasjonen som er fylt inn i meldeskjemaet. Kun behandling av personopplysninger med lav personvernulempe og risiko får automatisk vurdering. Sentrale kriterier er:

- De registrerte er over 15 år
- Behandlingen omfatter ikke særlige kategorier personopplysninger;
 - Rasemessig eller etnisk opprinnelse
 - Politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning
 - Fagforeningsmedlemskap
 - Genetiske data
 - Biometriske data for å entydig identifisere et individ
 - Helseopplysninger
 - Seksuelle forhold eller seksuell orientering
- Behandlingen omfatter ikke opplysninger om straffedommer og lovovertridelser
- Personopplysningene skal ikke behandles utenfor EU/EDS-området, og ingen som befinner seg utenfor EU/EDS skal ha tilgang til personopplysningene
- De registrerte mottar informasjon på forhånd om behandlingen av personopplysningene.

Informasjon til de registrerte (utvalgene) om behandlingen må inneholde

- Den behandlingsansvarliges identitet og kontaktopplysninger
- Kontaktopplysninger til personvernombudet (hvis relevant)
- Formålet med behandlingen av personopplysningene
- Det vitenskapelige formålet (formålet med studien)
- Det lovlige grunnlaget for behandlingen av personopplysningene
- Hvilke personopplysninger som vil bli behandlet, og hvordan de samles inn, eller hvor de hentes fra
- Hvem som vil få tilgang til personopplysningene (kategorier mottakere)
- Hvor lenge personopplysningene vil bli behandlet
- Retten til å trekke samtykket tilbake og øvrige rettigheter

Vi anbefaler å bruke vår [mal til informasjonsskriv](#).

Informasjonssikkerhet
Du må behandle personopplysningene i tråd med retningslinjene for informasjonssikkerhet og lagringsguiden ved behandlingsansvarlig institusjon. Institusjonen er ansvarlig for at vilkårene for personvernforordningen artikkel 5.1. d) riktighet, 5.1. f) integritet og konfidensialitet, og 32 sikkerhet er oppfylt.

